

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació

Núm. 470 del 6/2 al 19/2 de 2019 2€

Allau de pèrdues

L'ascens de la cota de neu pels efectes del canvi climàtic qüestiona la viabilitat de l'esquí alpí als Pirineus, activitat amb gran impacte mediambiental subvencionada per les arques públiques
pàg. 4-11

Directa
periodisme cooperatiu per
la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
C. Riego, 37, baixos esquerra
08014 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no sexista i no androcèntric. La Directa no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

QUI SOM?

- A fons**
Grup d'investigació
- Miralls**
Gemma Garcia
- Cruïlla**
Laia Mas i Guille Larios
- Impressions**
Laia Alsina, Ekaitz Garate i Xavier Puig
- Roda el món**
Oriol Andrés, Roger Suso i Joan Mas
- Expressions**
Misael Alerm i Carla Mallol
- La indirecta**
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
- Fotografia**
Víctor Serri
- Il·lustració**
Ricardo Hermida i Lluís Ràfols
- Correcció**
Èlia Olivan
- Edició**
Jesús Rodríguez
- Disseny gràfic i compaginació**
Pau Fabregat
- Projecte gràfic**
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
- Coordinació web**
Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente
- Coordinació País Valencià**
Ester Fayos
- Audiovisuals**
Sònia Calvó i Estel·la Marcos
- Administració i subscripcions**
Ester Mora
- Difusió**
Estel·la Marcos
- Publicitat i distribució**
Paula Rodríguez
- Gestió web**
Talaïos Koop.

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:
Gironès, la Selva, Pla de l'Estany i Baix Empordà ('L'Ariet'); Alt Empordà ('La Fissura'); Osona ('El Setembre'); Maresme; Baix Llobregat ('La Riuada' i 'Infobaix'); Alt Penedès, Baix Penedès, Anoia i Garraf ('Xarxa Penedès'); Vallès Oriental; Vallès Occidental; Barcelonès ('La Intervia'); El Camp; Terres de Ponent; Castelló; València; Mallorca ('Aguait'); Eivissa; Menorca; Perpinyà i Terres de l'Ebre, El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Publicitat publicitat@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

Fe d'errades: Al 'Miralls' del número 469 es deia que Ingrid Guardiola és 'filòsofa', quan hauria d'haver dit 'productora cultural i assagista'.

PORTADA: Xavi Bou

La Directa enguany ha rebut dues subvencions de la Generalitat de Catalunya, que representen un 5% del seu pressupost. Per això hem de posar el seu logotip.

SUMARI

A FONS

4-11

Diners públics sota la neu
Les administracions de Catalunya i la Catalunya Nord inverteixen desenes de milions d'euros a sanejar el deute de les estacions d'esquí alpí dels Pirineus. Les previsions climàtiques alerten de la insostenibilitat del sector a mitjà termini. Un reportatge de David Bou i Pablo Bonat. Infografia d'Andreu Blanch i Pau Fabregat. Fotos de Xavi Bou i Oriol Clavera.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Pep Gimeno 'Botifarra'
Laia Gordi i Ester Fayos ens porten una fascinant conversa amb un dels *cantaors* més estimats i coneguts del País Valencià. El *Botifarra* ha recuperat centenars de cançons de tradició oral d'àvies i avis valencians. Amb fotografies de Lluís Llorens.

IMPRESSIONS

16-18

Camps de batalla
Rolando d'Alessandro ens alerta de com el feixisme vol acaparar el món de l'esport. Il·lustració de Pepepué.

Arriba el judici. On són les dones?
Un article de Carme Porta Abad. Amb il·lustració de Ruth Molas.

CRUÏLLA

19-21

La lluita per l'habitatge
Una dècada després de la creació de la PAH, el moviment per l'habitatge es repensa i diversifica amb el Sindicat de Llogateres, sindicats de barri i grups d'habitatge. Un reportatge de Guille Larios amb fotos d'Àngel García i Jorge Vásquez. Infografia de Pau Fabregat.

RODA EL MÓN

22-26

Veto a la migració a l'Estat francès
Un article d'Anna Montull Garcia des de la capital francesa.

La guerra revifa a Colòmbia
Tirotejos, atemptats i l'assassinat de líders camperoles. Ho explica Berta Camprubí. Fotos de Javier Sulé.

EXPRESSIONS

27-31

La música mediterrània
A través de la trajectòria professional d'Efrén López, Sàgar Malé porta a debat l'existència o no d'una categoria musical vinculada a la Mediterrània.

Avis al cementiri
Uri Gilibets. Amb dibuix de Pepa Ràfols.

INDIRECTA

32

Entrevista a Miren Odriozola
Àlex Romaguera entrevista *Laura*, ciutadana del País Basc que als anys 80 es va enrolar al Front Farabundo Martí per a l'Alliberament Nacional al Salvador. La seva arriscada història ha quedat plasmada al llibre *Le llamaban Laura* (Txalaparta, 2018).

Més que mil paraules

VICTOR SERRI | L'Assemblea Nacional Catalana (ANC) va ocupar l'1 de febrer la seu de la Unió Europea a Barcelona, situada al passeig de Gràcia. Vint persones hi van passar la nit sota el lema "L'autodeterminació és un dret, no un crim". Al carrer, s'hi van arribar a concentrar milers de manifestants. La presidenta de l'entitat, Elisenda Paluzié, va explicar que es tractava d'un primer pas de l'ANC en la línia de passar de la reivindicació a accions més directes.

Comunitat Directacoop

Dues beques per informar del món

Estel·la Marcos | @EstellaMarcos

Migracions, feminisme i justícia climàtica. Entre aquests eixos es mouen els dotze projectes becats que Lafede.cat va atorgar el passat mes d'octubre, entre els quals n'hi ha dos on participen periodistes de la DIRECTA. La beca Devreporter es concedeix a projectes de periodisme internacional per la justícia global que presenten equips formats per una ONG i un grup de periodistes. En el nostre cas els desenvoluparem de la mà de la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat i de Cooperació.

En el primer cas, l'objectiu és visibilitzar les vulneracions de drets humans que pateixen persones trans i les que tenen relacions sexuals amb persones del mateix sexe al Marroc. La criminalització de l'estat cap a persones LGBTI és una realitat que actualment passa a 72 països del món i que porten moltes persones a demanar asil a l'Estat espanyol. El Marroc és un d'aquests estats. Per això, un equip de tres persones passaran per Rabat, Tetuan, Ceuta i Barcelona per mostrar amb un documental i un reportatge escrit les vulneracions en situacions d'exili i demandes d'asil.

L'objectiu de l'altre és visibilitzar que el sosteniment del sistema mundial que supo-

sa l'economia de les cures (protagonitzada per dones) és explotat, discriminat, precaritzat i tocat per un colonialisme encara latent. Ho farem amb històries de dones que es veuen obligades a desplaçar-se a la ciutat o a un país occidental per motius econòmics, polítics, de guerra o forçades per l'impacte d'empreses del mateix Occident, i que acaben exercint de treballadores de la llar. Només 27 països al món han ratificat el conveni 189 de l'Organització Internacional del Treball, pel qual es reconeix que aquestes treballadores tenen un horari digne, dret a l'atur i dret a una pensió, entre d'altres. Un equip de sis dones ha filmat històries a Colòmbia i El Salvador amb l'objectiu de publicar un documental i un reportatge escrit per visibilitzar els lideratges de les dones en la cura de les persones i en la cura i la defensa de la natura. Cooperació fa més de vint anys que treballa amb projectes de cooperació amb perspectiva feminista i tenen xarxa a Catalunya, el País Basc, Colòmbia i El Salvador. Les beques Devreporter compten amb fons europeus, i estan dotades amb 20.000 euros cadascuna. Els diners serviran per dur a terme els projectes, que es publicaran entre el juny i el juliol d'enguany.

L'espina

/ SÒNIA ROS

La Generalitat
administra el
cremallera i l'es-
tació d'esquí de
la Vall de Núria
/ FGC

La Generalitat de Catalunya ha assumit, des del pas-
sat 27 de novembre, la gestió directa de l'estació
d'esquí alpi Boí Taüll, després de la renúncia uni-
lateral de l'empresa Promocions Turístiques de la Vall.
Així ho va anunciar en la roda de premsa posterior al
Consell Executiu la consellera de Presidència i portaveu
del Govern, Elsa Artadi, qui va argumentar la decisió
escudant-se en la "importància de l'estació pel territori,
pels llocs de treball i l'activitat econòmica que genera".

El domini ja havia passat a mans de l'administració
autonòmica l'any 2014, després que entrés en suspensió
de pagaments i la Generalitat assumís els préstecs de 7,3
milions d'euros més despeses d'infraestructura que la
propietat havia contret amb l'Institut Català de Finances
(ICF). Tanmateix, la gestió es va transferir a la mateixa
societat privada integrada al Grup Nozar -antiga posseï-
dora de l'estació-, que dies abans de començar la present
temporada va trencar el contracte sense complir amb el
termini acordat. A partir d'aquell moment, les empreses
públiques Actius de Muntanya i Avançsa assumeixen to-
tes les inversions i despeses de manteniment, al mateix
temps que elaboren un informe per analitzar les dife-
rents alternatives de gestió. Finalment, tenen l'encàrrec
d'establir els requisits que s'hauran de complir per optar
a la futura licitació i adjudicació dels drets d'explotació
d'aquest complex, que porta molts anys arrossegant unes
pèrdues que acaben sent sufragades per l'erari públic.

Aquest és l'enèsim cas d'una dinàmica que s'ha repetit
successivament les darreres dècades, fins al punt que
la Generalitat és l'actual propietària de sis de les deu
estacions d'esquí alpi (aquelles que inclouen remunta-
dors perquè les practicants puguin guanyar alçada i em-
prendre el descens) que resten obertes al Pirineu català:

Boí Taüll, Vall de Núria, La Molina, Vallter 2000, Espot
i Port Ainé, les cinc últimes gestionades per la divisió
de Turisme i Muntanya de Ferrocarrils de la Generalitat
de Catalunya (FGC).

Paisatge blanc, forat negre

L'operadora ferroviària pública depèn del Departament
de Territori i Sostenibilitat, capitanejat pel conseller del
PDeCAT Damià Calvet. El passat mes de juliol, el fins
aleshores secretari d'Infraestructures i Mobilitat, Ricard
Font, va ser nomenat president de l'empresa pública,
que en la seva divisió de Turisme i Muntanya compta-
va amb una plantilla de 313 persones a finals de 2017.
Segons les dades recollides en la memòria anual, aquell
any va descendir el nombre d'assistents a les pistes d'es-
quí respecte a la temporada anterior -una de les millors
de la història- però es va aconseguir ingressar gairebé
set milions d'euros de la venda de forfets (tiquets d'ac-
cés a les estacions).

Així doncs, sembla evident que els 10 milions d'euros
invertits per la Generalitat en les pistes d'esquí el 2017
tampoc van ser suficients. Ho revela l'auditoria públi-
ca dels comptes anuals corresponents a aquell exercici
-l'últim del qual s'han publicat xifres- elaborat per la
consultora PricewaterhouseCoopers, on es xifren les
pèrdues de la totalitat del grup en 17,5 milions d'euros.
En el cas concret dels quatre dominis esquiables que
exploten directament -La Molina, Vall de Núria, Espot
i Port Ainé-, les pèrdues van ser de 4,2 milions d'eu-
ros (que s'haurien de sumar als 68 milions de dèficit
acumulat la dècada anterior), malgrat que la xifra de
negoci es va situar en 13 milions i el valor patrimonial
dels complexos ascendeix fins als 124,5.

MILIONS D'EUROS PÚBLICS SEPULTATS SOTA LA NEU

Malgrat no ser rendibles, les institucions de Catalunya i la Catalunya Nord inverteixen grans partides pressupostàries a rescatar i mantenir les estacions d'esquí alpí, rere la justificació de l'impacte econòmic que generen al territori

David Bou | @dvdbou
Pablo Bonat | @pablobonat

La Generalitat va invertir 10 milions d'euros en estacions que acumulen 68 milions de dèficit des de 2007

Ho justifiquen dient que les estacions subvencionades tenen un impacte econòmic net de 121,25 milions d'euros

Vall de Núria i La Molina van ser les primeres estacions adquirides per FGC l'any 1984. Posteriorment, va ser el torn d'Espot i Port Ainé, que els anys 2006 i 2007, respectivament, van quedar sota l'empara de l'ICF perquè els seus antics propietaris no van poder fer front als deutes milionaris. En el cas d'Espot, un jutjat mercantil de Lleida li va adjudicar la titularitat mitjançant subhasta pública per uns 4,5 milions d'euros, mentre que Port Ainé va suposar una despesa de 3,5 milions d'euros seguint el mateix procediment. A partir d'aquell moment, una societat anomenada Gran Pallars i participada per empreses i ajuntaments de la zona es va encarregar de la gestió dels dos complexos, que finalment van ser integrats a l'estructura d'FGC el 2011, un any abans que l'empresa pública sumés una nova estació en passar a ser accionista majoritària de l'empresa que gestiona Vallter 2000.

En el cas de Vall de Núria, FGC té una concessió sobre el domini esquiable per part de l'Ajuntament de Queralbs, així com un conveni amb el Bisbat d'Urgell per 75 anys; al seu torn, el sòl de La Molina és propietat dels ajuntaments d'Alp, Bagà i la Tossa. Totes aquestes operacions financeres, juntament amb les d'Espot i Port Ainé, han suposat el desemborsament d'una incalculable quantitat de diners provinents de les arques públiques. En el cas de Vallter 2000, FGC ha augmentat fins al 75% la seva participació a Vallter SA, empresa que també acumula grans pèrdues en l'explotació de les pistes, fins al punt que la seva junta general d'accionistes va acordar una reducció de capital per compensació de pèrdues per un import de gairebé 4 milions d'euros.

Joan Vázquez, portaveu de la Institució de Ponent per a la Conservació i l'Estudi de l'Entorn Natural (Ipcena),

explica que en el cas més recent de Boí Taüll l'empresa que va abandonar l'estació "va decidir quedar-se amb la part dels hotels i donar-li la part ruïnosa a la Generalitat, malgrat que formaven part del mateix complex", en el que considera un "tracte submís per part de l'administració", que denuncia que s'ha anat repetint les darres dècades. És innegable que les estacions han passat a mans públiques després de sumar múltiples impagaments, i Vázquez assegura que "s'ha deixat marxar els deutors sense pagar i sense càrregues legals. Molts cops aquests inversors estan vinculats a partits polítics, sobretot l'antiga CiU, amb qui formen una xarxa clientelar", conclou.

El mantra dels beneficis

Fins ara, l'acumulació de fracassos no ha fet recular els diferents governs de la Generalitat. Actualment, FGC aposta per fomentar els negocis privats al voltant de les estacions, buscant revifar l'activitat econòmica amb l'objectiu que aquests reverteixin en les seves instal·lacions. De fet, juntament amb la creació de llocs de treball, aquest és l'argument principal de qui defensa el manteniment a tota costa dels complexos hivernals: l'impacte econòmic directe (hotels, restaurants, gasolina) i indirecte (sous de les plantilles, venda de material) que genera l'esquí alpí.

Per argumentar-ho, esgrimeixen informes com l'elaborat pel Centre d'Estudis Sports Lab de la Universitat Pompeu Fabra, a encàrrec d'FGC. En aquest dossier, s'afirma que les cinc estacions del grup tenen un impacte econòmic net de 121,25 milions d'euros, i un impacte fiscal de 31,74. Joan Vázquez discrepa: "Per justificar les inversions inflen les dades. Gent que va a menjar als »

» restaurants o a pernoctar als hotels els consideren esquiadors, quan molts van als Pirineus per altres activitats més sostenibles i menys elitistes com l'ecoturisme o les visites als parcs naturals", rebla.

És destacable el fet que des de 2011, la Generalitat de Catalunya no ha tornat a marcar un full de ruta específic per aquest sector, un cop va expirar el pla director de les estacions d'esquí aprovat pel primer govern tripartit el maig de 2006. Al final d'aquella legislatura, els màxims responsables de l'aleshores Departament de Política Territorial i Obres Públiques, encapçalat pel conseller Joaquim Nadal (PSC), van presentar el document que havia de guiar les actuacions de l'administració en la matèria, preveient una inversió de 71 milions d'euros en un període de cinc anys i anunciant l'objectiu de construir "un sector econòmic potent que no hagi de tornar a demanar ajuda al govern quan es troba amb problemes econòmics".

Tot i que el pas dels anys ha evidenciat el fracàs d'aquell propòsit, el juny de 2011 es van començar a establir les bases per redactar una nova llei de muntanya, els tràmits de la qual semblava que es podrien reactivar després que l'avantprojecte quedés paralitzat pels esdeveniments succeïts a Catalunya el darrer curs polític. Així ho van deixar entreveure Albert Alins, director general de Polítiques de Muntanya, i Xavier Civit, coordinador de relacions interdepartamentals a les Estacions de Muntanya, ambdós càrrecs inclosos a l'organigrama del Departament de Territori i Sostenibilitat, durant un acte celebrat el passat mes de desembre a la Universitat de Lleida. Aquell dia van afirmar que aquesta futura llei preveu la protecció de les estacions d'esquí com a béns d'interès públic, al mateix temps que destacaven la necessitat d'aconseguir inversió privada i d'implicar les administracions locals en el seu finançament.

Bona mostra d'aquesta pretesa política de continuïtat és la reactivació del projecte a Coll de Pal (Berguedà), on es vol tornar a obrir una petita estació abandonada l'any 2005 i connectar-la amb La Molina, després de vuit anys d'ençà de l'aturada de les obres per l'esclat de la crisi econòmica. El portaveu de la plataforma Salvem Coll de Pal, l'ambientòleg Ferran Canudas, exposa que aquests plans s'expliquen als municipis com "una oportunitat generadora de feina i beneficis econòmics, quan realment comportarien treballs precaris, temporals i estacionals, dependents d'un turisme de neu que no és viable ambientalment". Des del col·lectiu opositor consideren que aquests projectes suposen "un encariment del preu del sòl, un augment del preu dels lloguers i la implantació de superfícies comercials en detriment del comerç local i tradicional". És per això que reivindiquen inversions en el teixit productiu, alertant que amb les pistes "passaríem d'una economia basada en el sector primari a una pròpia del terciari, que no beneficia la població sinó grans empreses i multinacionals impulsors d'un model que no té sentit si no hi ha un rastre especulatiu al darrere".

L'Ajuntament de Bagà i la Generalitat resten a l'espera de l'aprovació del nou pla director urbanístic de La Molina i Masella per reactivar les obres, que incorporaria la construcció d'una bassa d'aigua de 90.000 metres cúbics per poder fabricar neu artificial i la creació de 174 places d'aparcament. Aquest document està redactat pensant en la possibilitat que les dues estacions puguin acollir uns Jocs Olímpics d'Hivern, candidatura que fa temps que està sobre la taula i que tot apunta es podria accelerar per presentar-se a l'edició que s'ha de celebrar l'any 2026, després de recollir l'aval unànime del sector empresarial i de partits polítics amb un pes important a la zona, com ERC i el PDeCAT.

Canudas ho veu clar, "volen ampliar el domini esquiable i obrir un accés amb telecadira que no t'obligui a desplaçar-te fins a la Cerdanya". Tanmateix, el desdoblament de la carretera C-16 tira endavant i es troba en la fase de presentació d'al·legacions, en un moviment que la plataforma ecologista considera "una prèvia per enfortir la candidatura que no respon als interessos de la població de la comarca, sinó a escurçar la durada del tra-

La plataforma Salvem Coll de Pal s'oposa a la reobertura d'una estació abandonada l'any 2005 que s'uniria a La Molina

La nova febre inversora a la serra del Moixeró esclata amb la proposta dels Jocs Olímpics d'Hivern 2026

jecte de les persones provinents de l'Àrea Metropolitana de Barcelona", en contraposició a la manca de solucions pel problema endèmic del Berguedà amb la insuficient xarxa de transport públic existent.

Idèntica praxi als dos vessants

El cas de l'estació d'esquí Cerdanya Puigmal 2900, situada al terme municipal d'Er (Alta Cerdanya), és paradigmàtic. Construïda l'any 1970 a iniciativa dels ajuntaments d'Er i Santa Llocaia i del Consell General dels Pirineus Orientals (la institució que representa el departament corresponent al territori de la Catalunya Nord), pretenia dinamitzar la comarca amb la creació d'una activitat econòmica que generaria llocs de treball en un territori que buscava alternatives per evitar perdre població. L'any 1992, el Consell General es va retirar del sindicat mixt que gestionava l'estació i, per tal de compensar la pèrdua, quatre municipis més de la comarca (Sallagosa, Nautja, Palau de Cerdanya i Estavar) van entrar a formar part de l'anomenat Sindicat del Puigmal.

Al tombant del segle XX, amb les infraestructures molt envellides i la competència de les altres estacions, es van dur a terme inversions per modernitzar els equipaments. A més, es va ampliar el domini esquiable per arribar fins als 2.660 metres d'altitud. Aquestes reformes van coincidir amb uns anys catastròfics pel que fa a les nevades i, paral·lelament, l'any 2006, es va instal·lar un flamant telecadira de quatre places a la zona de les Planes. Amb un cost de 4 milions d'euros, aquesta nova infraestructura va portar l'estació a contraure un deute de 9,2 milions entre deute bancari i de funcionament.

Excursionistes
consulten un plànol
de la Vall de Núria /
FGC

Cues a l'estació del
Port del Comte, una
de les més afectades
pel canvi climàtic
/ ORIOL CLAVERA

A la Catalunya Nord
es volen reorientar
les pistes d'esquí cap
a les anomenades
estacions de muntanya
de quatre temporades

El primer de juliol de 2013, el prefecte dels Pirineus Orientals, René Bidal, va decidir tancar l'estació per evitar que el deute augmentés, dissolent formalment el Sindicat del Puigmal i obligant els municipis a assumir-lo. El municipi més perjudicat va ser el d'Er, que assumiria una tercera part del deute apujant els impostos a la població durant els propers 30 anys. El batlle, Raymond Pouget, parla de la “doble pena” que afronta el poble, ofegat econòmicament pel deute i per la pèrdua dels 50 llocs de treball que hi havia a l'estació.

Després d'infructuosos intents de reobertura, el desembre de 2018 es va obrir una convocatòria de projectes que s'allargarà fins al març d'enguany, amb l'objectiu de confiar la gestió del domini a un operador privat. Antoni Glory, membre de l'associació Mountain Wilderness, denuncia que el nou projecte posa en perill 142 hectàrees de terrenys verges, inclosos a la xarxa europea de preservació de la biodiversitat Natura 2000 i que són anunciats al projecte com a part explotable. A més, constata que les institucions públiques posaran al dia el conjunt de remuntadors però que posteriorment la gestió serà totalment privada, reservant per a les col·lectivitats territorials la sola funció d'atorgar subvencions i ajudes a l'estació.

Aquest projecte s'emmarca en una dinàmica liderada per la Regió d'Occitània i el Departament dels Pirineus Orientals, que pretén coordinar el conjunt d'actors de la comarca per reorientar les estacions d'esquí cap a l'anomenat *turisme de quatre temporades*, amb unes estacions que anomenaran *de muntanya* per diferenciar-les de les orientades exclusivament a la pràctica de

l'esquí alpí. Aquest nou concepte és una eina de doble tall, ja que per una banda va servir per bloquejar el suport institucional al projecte de gran domini esquiable que pretenia unir les estacions dels Angles, Font-romeu i Formiguera, rebutjat també pel Ministeri francès per a la Transició Ecològica i Solidària, però al mateix temps permet noves urbanitzacions suposadament no associades al turisme de neu.

No obstant això, el batlle de Font-romeu i president de la Comunitat de Comunes del Capcir - Alt Conflent, Jean-Louis Démelin, no amaga que continua treballant per adaptar el projecte a les condicions i restriccions de la zona, sabent que la Carta del Parc Natural Regional que protegeix els paratges on s'ha de construir aquest gran domini caduca l'any 2026. Esperant aquesta data, Glory afirma que els impulsors del macroprojecte aniran fent petites reformes que a la llarga facilitin aquesta interconnexió.

Les entitats ecologistes de banda i banda de la seralada fa dècades que denuncien una manca de debat social sobre aquests tipus de projectes amb un gran impacte en el territori, que es beneficien d'aquesta opacitat per imposar-se i ser executats gràcies a la connivència entre les administracions públiques i el sector privat. Malgrat tot, sembla que d'arguments no els en falten per seguir impugnant un model de desenvolupament que trontolla econòmicament i ambientalment, raons per les quals demanen l'obertura d'una discussió de propostes i alternatives per dibuixar un futur on les comarques pirinenques no dipositin les seves esperances exclusivament en les estacions d'esquí. ●

JUDICI A LA DEMOCRÀCIA

 ÒMNIMUM
LLENGUA CULTURA PAÍS

IMPLICA-T'HI

FEST-TE'N SOCI

WWW.JUDICIDEMOCRACIA.CAT

#JO ACUSO

HECTÀREES OCUPADES PER PISTES I TONES DE FERRALLA

D. B. | @dvdbou
P. B. | @pablobonat

La temporada 2018-2019, els Països Catalans disposen de dinou estacions d'esquí alpi obertes al públic, on es poden practicar diverses variants del que és l'esport hivernal per excel·lència. Una desena d'elles es troben a Catalunya, tres a Andorra i sis a la Catalunya Nord, amb un còmput global de 326 remuntadors (incloent-hi els diferents tipus), 5.290 canons de fabricació de neu artificial i un total de 947,4 quilòmetres de dominis esquiables. Aquests complexos es troben en cotes que arrenquen a partir dels 1.500 metres d'altitud i no superen els 2.751 metres del cim del puig Falcó, punt més elevat de Boí Taüll i sotre de les estacions pirinenques. Tots ells estan inclosos dins d'una àrea geogràfica de 266 quilòmetres, que van des

de l'extrem occidental de l'estació ribagorçana fins al més oriental, on es troba Vallter 2000. Separen Baqueira Beret –al límit septentrional– i Port del Compte –al punt més meridional– 164 quilòmetres. Ja han quedat fora de joc nou estacions –cinc a Catalunya i quatre a Catalunya Nord–, en una llista condemnada a ampliar-se. Al vessant sud, La Tuca i Llessui per la mala gestió econòmica, Rasos de Peguera per manca de neu, la Vall Fosca –que tot i estar construïda mai va arribar a arrencar– i Coll de Pal –amb plans per ser reoberta. A la cara nord, Puigbalador, Cerdanya Puigmal 2900, Mosset - Coll de Jau i els Forquets, l'única que ha estat desballestada. Les ferides obertes, en forma de ferralla, se segueixen oxidant.

Baqueira Beret
(Naut Aran, Vall d'Aran)

36

660

Baqueira Beret SA

1.500 m - 2.610 m

165 km

La Molina
(Alp, Cerdanya)

15

513

Grup FGC

1.700 m - 2.445 m

70 km

Masella
(Alp, Cerdanya)

18

574

Telesquís de la Tossa d'Alp, Das i Urus SA

1.600 m - 2.535 m

74 km

Port Ainé
(Rialp, Pallars Sobirà)

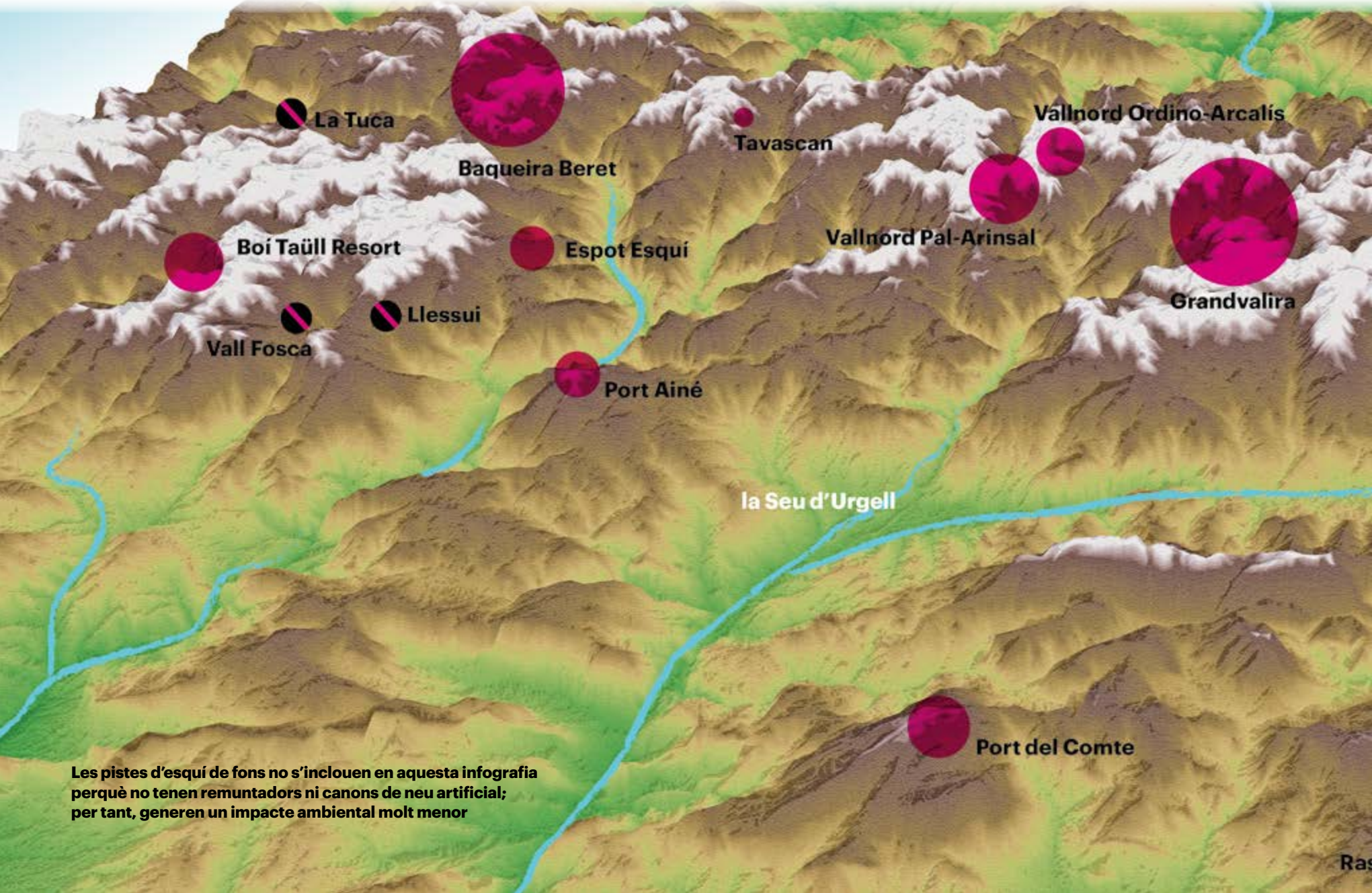
8

126

Grup FGC

1.650 m - 2.440 m

26,7 km

Les pistes d'esquí de fons no s'inclouen en aquesta infografia perquè no tenen remuntadors ni canons de neu artificial; per tant, generen un impacte ambiental molt menor

Boí Taüll Resort
(Vall de Boí, Alta Ribagorça)

■ 11
■ 205

● Actius de Muntanya SA i Avançsa (empreses públiques)

▲ 2.020 m - 2.751 m
● 45 km

Espot Esquí
(Espot, Pallars Sobirà)

■ 6
■ 163

● Grup FGC

▲ 1.500 m - 2.500 m
● 25 km

Porté-Puymorens
(Portè, Alta Cerdanya)

■ 10
■ 70

● Ajuntament de Portè

▲ 1.600 m - 2.500 m
● 50 km

Vallter 2000
(Setcases, Ripollès)

■ 11
■ 86

● Vallter SA (Grup FGC, accionista majoritari)

▲ 1.959 m - 2.535 m
● 18,7 km

Tavascán
(Lladorre, Pallars Sobirà)

■ 3
■ 1

● Centre d'Activitats Lúdiques Pirinenques SL (empresa municipal)

▲ 1.750 m - 2.250 m
● 4,9 km

Font Romeu - Pirineus 2000
(Font-romeu, Odelló i Vià, Alta Cerdanya)

■ 23
■ 500

● Altiservice (GDF Suez)

▲ 1.650 m - 2.213 m
● 43 km

Vallnord Ordino-Arcalís
(Andorra)

■ 16
■ 101

● SECNOA

▲ 1.940 m - 2.625 m
● 30 km

Vall de Núria
(Queralbs, Ripollès)

■ 5
■ 88

● Grup FGC

▲ 1.964 m - 2.252 m
● 7,6 km

Els Angles
(els Angles, el Capcir)

■ 21
■ 363

● Ajuntament dels Angles

▲ 1.650 m - 2.400 m
● 55 km

Formiguera
(Formiguera, el Capcir)

■ 7
■ 84

● Ajuntament de Formiguera

▲ 1.700 m - 2.400 m
● 25 km

Grandvalira
(Andorra)

■ 71
■ 1.027

● Neus del Valira SA

▲ 1.710 m - 2.718 m
● 210 km

Port del Comte
(la Coma i la Pedra, Solsonès)

■ 16
■ 256

● Guimaru SL

▲ 1.700 m - 2.400 m
● 50 km

La Quillana
(la Llaguna, el Conflent)

■ 2
■ 20

● Jean-Claude Balaguer

▲ 1.500 m - 1.900 m
● 2,5 km

Cambra d'Ase
(Eina, Alta Cerdanya i Sant Pere dels Forcats, el Conflent)

■ 16
■ 157

● Ajuntaments d'Eina i Sant Pere dels Forcats

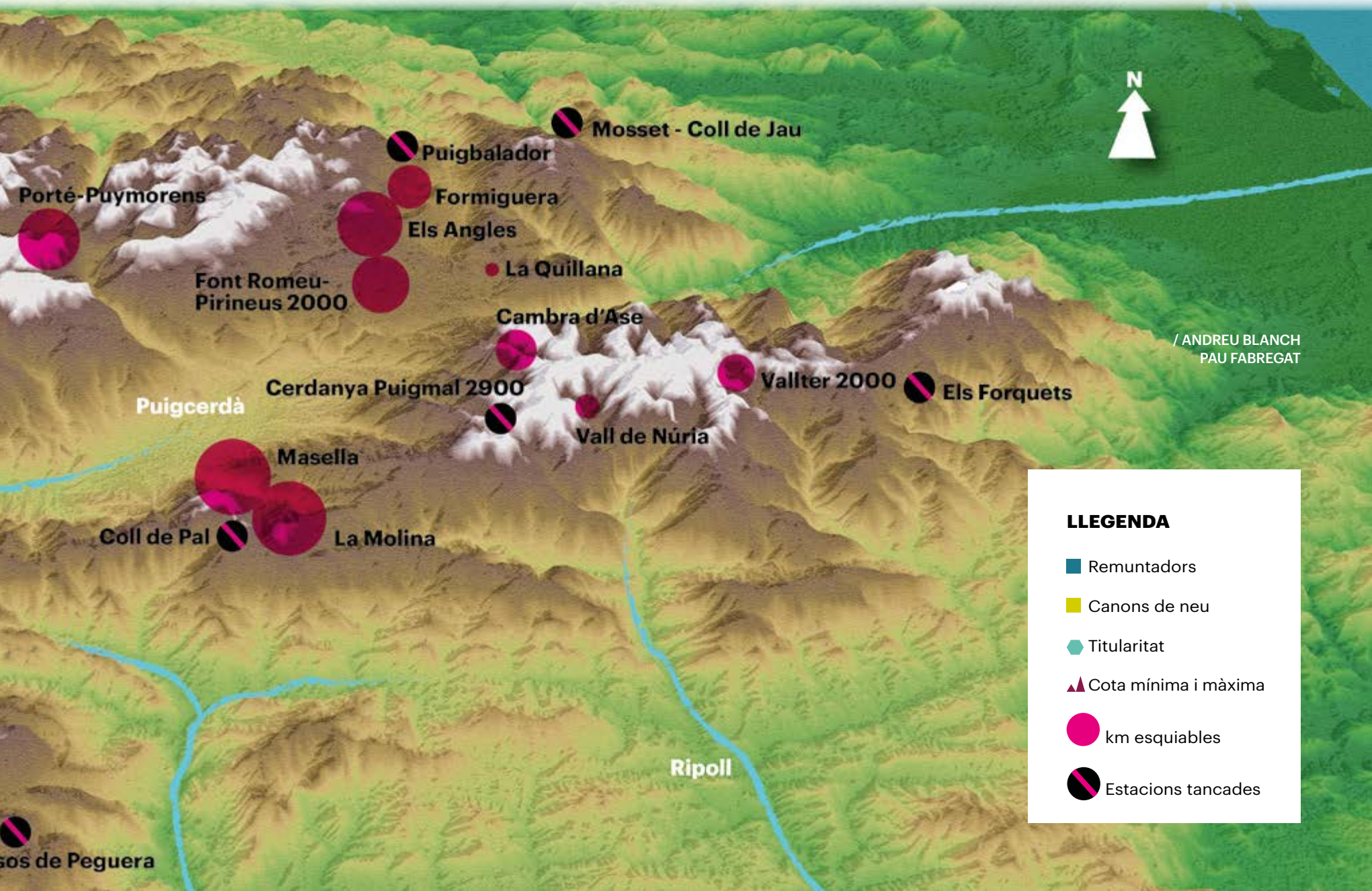
▲ 1.640 m - 2.400 m
● 22 km

Vallnord Pal-Arinsal
(Andorra)

■ 31
■ 296

● EMAP SAU

▲ 1.550 m - 2.560 m
● 63 km

ELS PIRINEUS **ES FONEN**

La comunitat científica alerta de les conseqüències del canvi climàtic a la serralada mentre els grups ecologistes reclamen una transició de model turístic que redueixi els impactes i garanteixi la prosperitat

D. B. | @dvdbou

“Com està per allà dalt? Aguanta, la neu?”. És diumenge 23 de desembre i el neguit s’escampa entre les treballadores dels serveis ubicats a peu de pistes de l’estació de Vallter 2000 (Ripollès). Fa setmanes que no precipita i l’anticicló no para d’eleva el mercuri dels termòmetres. “Diuen que fins a mitjans de gener res de res, i amb aquestes temperatures tampoc es pot fabricar neu”, s’exclama una empleada de la botiga de lloguer de material, qui ens confessa amoïnada que si el complex hagués de tancar en plena temporada, elles no cobrarien íntegrament el seu salari.

Des d’aquell dia, encara va trigar just un mes a arribar la primera gran nevada de l’hivern, tot i que les estacions van poder mantenir oberta una part dels seus dominis gràcies a la viabilitat tècnica que assoleixen amb els canons de neu artificial. És per això que el conjunt de les deu estacions d’esquí alpí catalanes han passat de tenir 1.639 canons l’any 2002 a 2.672 el 2019, expandint a tota la serralada un mètode que dissimula una realitat: avui dia la variabilitat de la neu natural no permet assegurar el mínim de 30 centímetres de gruix durant almenys 100 dies (en la forquilla temporal entre el pont de la Puríssima i Setmana Santa), a partir del qual es considera que una estació és viable.

En la darrera dècada, s’ha constatat com les àrees de muntanya són especialment vulnerables als efectes de l’escalfament global del planeta, tal com queda demostrat al *Tercer informe sobre el canvi climàtic a Catalunya* (TICCC), elaborat per més d’un centenar d’expertes en diferents branques del coneixement científic i publicat l’any 2016 per la Generalitat de Catalunya.

No ho salven ni els canons

Amb l’objectiu d’avaluar la viabilitat natural i tècnica de les estacions d’esquí alpí en funcionament a Catalunya, aquest grup d’especialistes va prendre com a referència els models treballats per Marc Pons, director de l’Observatori de la sostenibilitat d’Andorra, on es parteix de la consideració de tres escenaris: un representat per la temporada mitjana actual, i dos més d’increment de la temperatura mitjana en dos i quatre graus centígrads, respectivament.

D’aquesta classificació es desprèn que actualment ja hi ha tres complexos que no són viables de forma natural: Espot Esquí, Port Ainé i Port del Comte. En un escenari d’augment de dos graus, els damnificats serien els mateixos, mentre que amb l’increment de quatre graus tots deixarien de ser-ho tret de Baqueira Beret. Pel que fa a la viabilitat tècnica (que inclou l’acció dels canons de neu artificial), avui dia totes les estacions són

solvents; malgrat que amb un augment de dos graus, altra vegada quedarien fora de joc les tres estacions més vulnerables i, amb el tercer escenari, tornarien a ser les pistes araneses les úniques que sobreviurien.

Per tant, les projeccions mostren com la fabricació de neu -una pràctica que en l’actualitat contribueix a ampliar notablement la durada de la temporada- corre el risc de deixar de ser efectiva perquè els efectes de l’escalfament del clima no només repercutiran en el nombre de dies amb neu natural, sinó també els períodes amb les condicions mínimes necessàries per produir-ne d’artificial, tal com afirma el *Primer informe sobre la generació d’escenaris climàtics regionalitzats per a Catalunya durant el segle XXI*, elaborat pel Servei Meteorològic de Catalunya l’any 2011.

L’estudi preveu la disminució d’un 5% del nombre de dies de glaçada, i xifra l’afectació als Pirineus en la forquilla d’entre 30 i 40 dies menys a l’any. La desaparició progressiva d’aquest fenomen se sosté en un augment de la temperatura mitjana anual, que en el cas del Pirineu occidental -on es produiria l’increment més gran- seria de dos graus fins a l’any 2050. Per últim, les tendències projectades de precipitació són les que aboquen més dubtes, malgrat que les investigadores asseguruen que tendeixen a disminuir en bona part del territori, també especialment al Pirineu occidental -amb acumulacions que podrien arribar a reduir-se en un 10%.

Tanmateix, aquestes no són les úniques veus amb base científica que informen sobre els riscos imminents. A conclusions similars ha arribat l’Observatori Pirinenc del Canvi Climàtic (OPCC), iniciativa transfronterera de cooperació territorial finançada i impulsada per totes les institucions públiques de les regions que abasta la serralada. En un informe presentat el passat mes de novembre a Saragossa, s’assegura que els darrers 50 anys la temperatura als Pirineus ha augmentat un 30% més que la mitjana mundial, fet que ha provocat una pujada de la cota de neu fins als 1.900-2.000 metres -altitud superior a la base de la majoria de les estacions dels Pirineus. S’ha consolidat així una tendència que segons les expertes provocarà que aquestes muntanyes perdin la meitat del seu volum de neu els propers 30 anys.

Dues dades més amb perspectiva històrica difoses per l’OPCC tanquen un cercle que no convida a l’optimisme: l’augment del percentatge de dies amb un mantell nival inferior als 30 centímetres, que entre els anys 1960 i 2010 van passar del 5 al 70% en les estacions a cotes baixes i del 4 al 20% en les situades a cotes mitjanes, i el retard progressiu de la data d’inici de la temporada tenint en compte la disponibilitat de neu natural, amb endarreriments d’entre 5 i 55 dies en les estacions de cotes baixes i de 5 a 30 dies en les pistes ubicades a cotes mitjanes.

Escapatorià fora pistes

Els diferents tipus de remuntadors i canons de neu, a banda de les urbanitzacions i els edificis de serveis que s’instal·len a tots els complexos d’esquí, són les principals infraestructures que resten durant tot l’any sobre els vessants de les muntanyes explotades, que causen un fort impacte paisatgístic. A banda de la ingent despesa d’energia elèctrica que comporta la posada en funcionament de totes aquestes instal·lacions i la tensió que això genera a la rendibilitat econòmica de les empreses gestores, la sostracció d’aigua que requereix la fabricació de neu artificial prové -en la majoria dels casos- de cursos fluvials i estanys naturals, provocant una sèrie d’externalitats ambientals molt arriscades si tenim en compte un escenari futur d’escassetat de recursos hídrics.

“A l’hivern, els rius estan en estat gèlid i no poden treure aigua; per això construeixen basses artificials, per disposar de capacitat d’emmagatzematge i poder treure aigua en estat líquid del fons”, explica Joan Vázquez, portaveu de l’entitat ecologista Ipcena. L’activista pel medi ambient subratlla que -en els seus inicis- la majoria de les captacions d’aigua eren il·legals, però posteriorment es van tramitar i regularitzar, malgrat els impactes negatius que generen

Els darrers cinquanta anys la temperatura als Pirineus ha augmentat un 30% més que la mitjana planetària

La cota mitjana de neu ha pujat fins als 1.900 metres, altitud superior a la base de la majoria de les estacions

Remuntador de Vallter
2000 el 23 desembre
de 2018 / XAVI BOU

en els ecosistemes i hàbitats d’alta muntanya, especialment vulnerables a l’acció humana.

“Nosaltres presentem els contenciosos que podem, però és inabastable, no tenim recursos per personar-nos en tots els conflictes que s’obren”, afirma Vázquez amb humilitat. Entre moltes altres reivindicacions, des de la seva entitat consideren que s’haurien de tancar les pistes orientades al sud, perquè amb els efectes del canvi climàtic “només suposaran un cost molt elevat per mantenir-les artificialment”. La seva opinió no és tan diferent de la de la comunitat científica, que en els informes citats anteriorment insta les institucions que han

encarregat els estudis a readaptar els models de desenvolupament turístic per potenciar les oportunitats emergents de les activitats de natura i muntanya. Aquestes es podrien veure afavorides per l’extensió del període estival i l’establiment de temperatures més suaus a la tardor i la primavera, condicions favorables per aplicar una estratègia de desestacionalització.

En sintonia amb aquesta idea, el TICCC planteja “avançar en la transformació d’estacions d’esquí en estacions de muntanya i també veritables espais d’oci, amb activitats addicionals d’una àmplia gamma” i interpel·la les administracions públiques a estudiar la possibilitat de

tancar alguna estació, mentre considera una “mesura important” no permetre obrir-ne de noves ni reobrir-ne de tancades, descartant les inversions en dominis “per sota d’una determinada cota mínima”.

Malgrat tot, els fets demostren que les diferents administracions públiques, de la mà del sector privat, continuen fent cas omís a les advertències que els arriben per totes direccions, fent bona aquella dita de “pa per avui i fam per demà”. Mentrestant, les cicatrius a les nostres muntanyes cada vegada es fan més profundes, esperant una primavera que sembla trigarà a arribar. ●

FES-NOS CRÉIXER

SUBSCRIPCIÓ CONJUNTA

LA REPARTIDORA + CALIU

LLIBRERIA ASSOCIATIVA ESPAI EDITORIAL

larepartidora.org facebook.com/larepartidora.valencia facebook.com/Calia-Espai-Editorial caliueditorialblog.wordpress.com/

PER NOMÉS 65€ AL CURS

MENÚ DEL DIA

al KOP DE MÀ

cuina casolana opció vegetariana preus populars

C/Riego 4 SANTS

COL·LECTIU RONDA

assessorament JURÍDIC a PERSONES i entitats d'economia SOCIAL

www.cronda.coop

A portrait of Pep Gimeno 'Botifarra', a middle-aged man with grey hair, wearing a dark blue jacket over a dark sweater. He is standing in a rustic, stone-walled interior, possibly a cellar or a traditional house. The lighting is dramatic, with strong shadows. In the background, a wooden chair is visible.

Pep Gimeno 'Botifarra', cantaor i ferrer

“El cant de batre m'emborratxa,
perquè crec que és el cant
més lliure i la ment del poble”

Text: Laia Gordi | @miravent i Ester Fayos | @Ester_Fayos
Fotografia: Lluís Llorens | @_Lluiso_

Què fa que un xic de catorze anys comence a preguntar als avis i a les àvies quines cançons canten?

Jo em vaig criar amb la meua *uela*. Tenia mare i pare. El que passa és que, al voltant dels anys 60 i 70, a la gent -de Xàtiva, almenys- li va pegar per deixar les cases antigues i anar-se'n a viure al pis. No volien fer obra a les cases velles, perquè la meua *uela* deia que “a caldera vella, bony i forat”. Les meues *ueles* -la mare de ma mare, la meua *uela* Otília, que era com si fora ma mare, i la meua *uela* Milagros, que era la (de la família) Botifarra- cantaven de tot. Estic parlant de l'any 1967-1968, quan jo tenia set o huit anys, i un xiquet de set o huit anys no pot apreciar el cantar que hi ha a casa. Però, després, quan vaig complir catorze, quinze o setze anys, va ser quan vaig dir: “Hòstia, açò ho canta la meua *uela* i no s'ha de perdre”. I ahí em va pegar la bola. Tinc gravacions de quan tenia dotze anys. Una de les primeres gravacions es diu “Valero”, que la vaig gravar a Montaverner. Recorde que teníem un radiocasset que pareixia un caixó de taronges i anava amb piles. És que m'agradava, m'agradava sentir-los.

Però, t'agradava la música o t'agradava el que deien?

Crec que m'agradava més sentir-los cantar. Jo no sé de música. Jo ho dic. A mi molta gent em diu: “Això no ho digues, que és mentira”. Però jo no sé llegir una partitura. És que, potser, com que m'han criat les meues *ueles*, jo què sé, m'atreia sentir-les. I una altra, la meua llengua. Quan vaig eixir d'escola, a mi encara no em deixaven parlar la llengua més bonica del món, que és la de nosaltres. Aleshores, només per la meua llengua -cantar i sentir cantar en la meua llengua-, per a mi ja és el més gran.

T'imagines un xic de setze anys, hui en dia, gravant la iaia amb el mòbil?

No, no, no m'ho imagine. *Bueno*, sí. A Alfafara, a Agres, al costat d'Alcoi, hi ha un xicot que té diuït o vint anys. Vaig estar parlant amb ell i em va dir: “Jo tinc gravacions”. Hòstia, que fort! Jo he pensat moltes vegades: “Que no estic bé?”. Perquè no era normal. A mi el futbol m'agradava. Anava a passejar amb els amics en Pasqua, al cinema. Però, no ho sé, era un ser estrany, un ser *raro*.

Per sort, no?

Si tu ho dius... No ho sé. [Riu]

Què t'explicaven aquests *uelos*? De què et parlaven?

Espectacular. Històries, històries seues viscudes a la guerra de Cuba. És que he tingut el privilegi de conèixer gent del segle XIX, del segle XX i del segle XXI. La meua *uela* Milagros, la Botifarra, va nàixer en 1895. Ma *uela*, la mare de ma mare, va nàixer en 1900. Saps per què? Perquè moltes vegades deies: “*Uela*, quants anys té?”. I feia: “Ai, no me'n recorde. Tot el que va de segle”. T'explicaven unes històries... Després de la Guerra Civil també.

De la Guerra Civil, què t'explicaven?

A casa ma *uela*, la mare de mon pare, eren republicans. La repressió o el temor -que no és igual repressió que temor- eren tan grans que fins que no em vaig fer més fadrí i vaig començar a investigar coses -perquè jo veia coses que no eren normals- feien com si no haguera passat res. Jo sé que ma *uela*, la mare de mon pare, deia alguna vegada: “En un paper, *mos* van pagar!”. Però, per què? Perquè els van requisar un secà, que ací es diu secà, un tros de terra de 32 fanecades; un camió i la casa, perquè el *uelo* era republicà. Ell no va matar ningú, però per tendència... I jo sé que la *uela*, quan es cabrejava, deia: “En un paper, *mos* van pagar!”. Un senyor, que li deien el tio Victoriano, llaurador, un dia m'ho va explicar. Em va dir: “Jo vaig a contar-t'ho, el que no vull que ho digues”, perquè mon pare feia com si no haguera passat absolutament res, i els meus *uelos*, els únics que ho sabien, muts.

Quantes cançons has recopilat? A més a més, ara les esteu digitalitzant a l'arxiu de l'Ajuntament de Xàtiva. Jo què sé. No ho sé. Hui estava amb Sebastià [Garrido, historiador]. Anit mateix em diu: “Quan acabes vens a casa, perquè hi ha una xica que li diuen Victòria, de la [societat musical] Música Nova, que vol recopilar cançonetes de xiquets i jo anit vaig començar a cantar-li”. I em diu Sebastià: “Tu t'has donat compte de les cançons que saps?”. I és de veres. No ho sé, no ho sé, moltes. Un cafís, barbaritats. Una persona em diu que soc una fonoteca amb potes. [Fa una pausa] Eixe és Feliu Ventura. Que cabró. [Riu]

Estem parlant de cançons que es remunten al segle XVIII i XIX? Hi ha alguna manera de datar-les?

Les cançons ja no canten, parlen. Mira, jo em sé un romanç mateix de la guerra de Cuba; es diu “El soldat de Borriana”. En eixe se t'aborronaria [la pell]. És en castellà, però en el castellà que parlaven els meus *uelos*. Jo dic els meus *uelos*, pobrets, són meus, no? Em sent jo una part d'ells. [Recita:] “Sagrada Virgen del Carmen, renueva esta protección, para despejar un milagro que ha causado admiración, que obrasteis en la isla de Cuba, por un devoto soldado que de nuestra Virgen del Carmen llevaba el escapulario...”. I comença a contar-te eixes històries. Molt fort. Tinc tres versions: una de la tia Mercedes, de la Vall d'Albaida; una altra del tio Vicent Melero, que està mort, i una altra de la tia Tere, la *Monja*. Tres versions. Al ser popular, cadascú se'l sap a la seua manera, i més en castellà. I jo crec que les cançons parlen. [Torna a recitar:] “A seis horas de València, en el pueblo de Manuel, ocurrió este suceso, que a España hizo estremecer”. [Manuel hui dia està a 30 minuts en tren de València]

Què va passar? No ens deixes així...

Doncs un crim. Un fill de puta va matar una xica del poble de Manuel. La xica se'n va anar a Barcelona i se la va carregar. El dia de la Candelera, que és el 2 de febrer, ara fan un porrat, que és una fireta molt famosa. I el dia de la Candelera, el fill de puta aquest va matar la xica, Elvira. Molt fort, sí. Per això et dic que els romanços parlen de barbaritats, t'expliquen el que tu no t'imagines. També les paraules antigues que s'han

Pep Gimeno ‘Botifarra’ –sobrenom familiar, perquè un besavi era molt aficionat a menjar-ne–, és, de segur, el ‘cantaor’ més conegut i estimat del País Valencià. Xativí de veu profunda, actitud irònica i un gran cor arrelat a l'horta, s'ha fet extraordinàriament famós per recuperar –des dels tretze anys– cançons de les iaies valencianes, cantant-les i difonent-les perquè no es perderen. Cantava en valencià quan quasi no ho feia ningú, i cantava cants de batre, albades o romanços quan ja ningú recordava què eren. Ha cantat amb tots els grans noms de la música valenciana, des d'Al Tall fins a Obrint Pas, Feliu Ventura, Pau Alabajos o Mireia Vives. És transgeneracional. Ell, però, no es considera músic, sinó només ‘cantaor’ i ferrer orgullós de ser valencià.

“ ”

Quan vaig eixir d'escola, a mi encara no em deixaven parlar la llengua més bonica del món, que és la de nosaltres

M'agradava sentir cantar les meues ‘ueles’ però la veritat és que jo no sé de música, no sé llegir una partitura

perdut, i més en la nostra llengua, parlen. La història te l'expliquen.

Quines són les teues cançons preferides?

El cant de batre. El cant de batre m'emborratxa, perquè jo crec que és el cant més lliure i la ment del poble.

I, a més, és un cant no religiós, és completament popular.

Completament popular. En l'últim disc que vaig fer amb Ahmed [Touzani], ell canta al mateix temps que aplega olives, i Ahmed està cantant-te i invitant-te a cantar. La *pareixença* és tan gran [de les cançons marroquines d'Ahmed amb les nostres] que un cop comença a cantar, comence a cantar jo també.

Ell canta en àrab, i tu en valencià.

Oh, per força.

Explica'ns què són els cants de batre, per a les no iniciades.

El cant de batre és que les dones... Torne a repetir, les dones. Això que les dones treballaven menys que els homes és mentira. Les dones el primer que feien era agranar l'era i després agafaven un xorret de vinagre i el voltejaven per tota l'era perquè no entraren les formigues a menjar-se el gra. I, després, les dones començaven a batre. A banda, ser *morenos* era sinònim de pobresa. Anaven tapades [fins a les ungles]. Tot. El mocador. Només es veia la cara i les mans. Imagina't el que patirien. Però, vull dir-te, el cant de batre és eixe. Però hi ha cants de llaurar, cants de segar, i de les dones a casa, de pastar, de fer dormir els xiquets... Hi ha de tot. Hi ha molts palos. Diuen que els andalusos tenen 42 palos, variants.

Què en penses, de les noves generacions de cantaores?

Doncs pense que gràcies a ells açò ja no es perd. Hui tenim la sort que hi ha molta gent que canta en valencià. Fa 20 o 30 anys, només cantaven els que no estaven bé, quatre persones, Al Tall i companyia. Però hui en dia hi ha molta gent. De gent jove, Feliu Ventura, Pau

Alabajos. En el folklore està Jonatan Penalba. Hilario Alonso també està cantant. No ho sé, aquesta gent jove. Això és molt bonico.

La música tradicional valenciana de què parla majoritàriament?

Doncs, com deia el tio Moreno, parla de patir. Després, els valencians, jo no vull ofendre ningú, però són uns marranos. Què vols? És de veres.

Acaba la frase: si les catalanes del nord són escatològiques, les valencianes són...?

Jo sé romanços que no els dic de *lo burros* que són. Però burros, burros. Els sent, però no els vull cantar. A banda, també, el tema del masclisme. Jo et dic una cosa, que jo seria l'última persona que ofendria una dona. Això seria l'últim. El que passa és que trobe, per exemple, en el "Romanç de les dones que juguen al burro", que cante jo, jo sempre dic que és un poc masclista, però també s'ha d'explicar. Hui, per desgràcia, encara existeix, no? També s'ha de parlar d'eixe tema.

Les cançons denoten el masclisme d'una època o són tristament actuals?

Això és una altra. Està passant hui, per desgràcia, en el segle XXI. Mira, ací hi ha un pardal que es diu tort. Doncs resulta que els xiquets el caçaven, i era perillós, perquè agarraven un bancal i els xiquets havien d'anar pel mig dels tarongers, amb pots amb pedres, fent soroll. I els torts sortien cap amunt i disparaven. Haurien pogut matar-se. Tu saps què cantaven? [Canta:] "Pardalet, no

piques el blat, que és del meu cunyat, del meu cunyat. Blai, blai, li pega a la dona. Blai, blai, la deixa en camisol. Blai, blai, li pega un xillit. Blai, blai, la tira del llit". Això ho cantaven els xiquets.

Posa'm un exemple d'una cançó que siga marrana. No cal que siga la més marrana de totes.

Mira, "L'havanera". Hi ha dues versions, una d'abans de la guerra. [Canta:] "Baix d'una palmera hi ha quatre figues torrant-se al foc, anaren quatre fadrins i se les menjaren a poc a poc". I la versió de després de la guerra. Amb la repressió, no podies dir figues. [Canta:] "Baix d'una palmera hi ha una panotxa torrant-se al foc, anaren quatre fadrins i se la menjaren a poc a poc". Una panotxa per a quatre fadrins, tu imagina. Però està tot fet en mala llet. Inclús parlaven amb ironia. Uh, converses, però tot era sobre el tema. La repressió era tan gran que com que no els deixaven dir-ho, ho cantaven.

Se t'associa amb valencianitat. T'han convertit en un símbol, gairebé. No fa gaire vaig preguntar a una veïna de Xàtiva què era per a ella ser valenciana, i em va dir: "Què és la terreta? Sentir cantar al Botifarra". Com ha passat això? Com t'hi sents? Hòstia, que fort. No ho sé. Em sent molt orgullós. Per a mi és un plaer. Crec que el que he gravat i el que he fet és el que jo no volia que es perdera. Jo no soc el millor, jo soc una merda, soc una persona normal i corrent. Però tot açò, si no s'haguera gravat, hui ja no estaria. La gent es mor i s'ho emporta.

“ ”

El 'Romanç de les dones que juguen al burro', que cante jo, sempre dic que és un poc masclista, però també s'ha d'explicar

Soc una persona normal i corrent, però tot açò, si no s'haguera gravat, avui ja no estaria. La gent es mor i s'ho emporta

És mentira. Però és igual, jo he de fer el que em passe *por los cojones*. Ho ho fet fins ara, també seria el cas. Em sent molt orgullós, perquè no he fet mal a ningú. Tinc un cartell, de fa sis o set anys, que el van ficar per Picassent (on hi ha una presó), on fica “Pep Botifarra. Se Busca. Per catalanista i traïdor a la llengua”.

Traïdor a la llengua?

Traïdor a la llengua. [Riu] Açò no té paraules.

Dius que no ets músic, però tu has cantat amb una banda, amb una orquestra simfònica...

Sí, molt bé. Em pareix molt bé. Però, jo no soc músic.

Com a mínim has d'entrar a temps!

El director de l'orquestra, Octávio [Más-Arocas], és de Bunyol i parla en castellà, perquè allí es parla castellà. El tio està treballant en una orquestra de Nova York. I quan va arribar, em diu: “Com estàs, tio? Mi padre y mi madre son fans tuyos”. Li dic: “Escolta, Octávio. Volia parlar amb tu”. I diu: “¿Qué pasa?”. “Que jo no sé música. Tu has de tindre paciència”. I quan vam acabar el concert, em diu: “Hijo de puta, ¿no sabes de música?”. I jo: “No, no”. “Va, vete a la mierda”, em diu. [Riu] Octávio és un crac.

Explica'ns el teu darrer projecte amb Ahmed Touzani. Com vas conèixer-lo?

Oh, Ahmed. Ahmed és el més gran. Hi ha un xicon, Ramon Camaroja, que era el seu *jefe*. Un dia el veig i em diu: “Pepe, conec un xic que és del Marroc. Ahmed, es

diu. Diu que toca la guitarra”. I dic: “Toca la guitarra? Un àrab toca la guitarra?”. “Sí, una guitarra d'eixes. I m'ha dit que li agradaria conèixer el Botifarra”. La qüestió és que un dia arriba [Ahmed], em dona la mà i em diu: “Pepe, tenia moltes ganes de conèixer-te”. I em va dir una cosa que em va... M'emocione i tot. “Quan et sent cantar, sent cantar el meu poble”. [Fa una pausa] Això és molt fort, eh? I li dic: “I tu què toques?”. “Jo toque el llaüt àrab, el violí i cante. Resulta que, quan estava en Tànger -jo soc immigrant- cantava quan venien els guiris a l'hotel”. Al matí plegava olives; eren llauradors. I a la nit cantaven als guiris. Quedem un dia a la caseta xicoteta i, quan el sent: “Me cague en la mare que t'ha parit! Quin tio! Tu on estaves?”. I vam començar. Hi ha gent que em diu que no li done tanta popularitat, “que ahí el que eres popular eres tu”, i li dic: “Escolta, ahí, si no està Ahmed, no es fa res”. Ahmed tampoc pot cantar el que cante jo, per això fem la fusió. A més, parla en valencià. És un crac. Estic molt content.

Moltes gràcies, Pep. Ens dediques una cançó?

Quina vos dedique? A vore, quina vos podria cantar? No ho sé. La que cantava el tio Adrià? Eixa la canta Maria Arnal. Marieta va vindre un dia i em va demanar un cant de batre. I ella canta una variant de les que li vaig gravar. [Canta:] “La sot i la ferradura, la ferradura i el sot -arre haca!- fan la palla més menuda, fan la palla més menuda, -ai! mig i vora!- fan la palla més menuda, fan la palla més menuda, i portem el rossí al tros -me cague en la figuereta, *bueno!*”. ●

Què és per a tu ser valencià? Suppose que no em diràs sentir cantar a Botifarra.

Un orgull. Torne a parlar-te de quan era xiquet i no em deixaven parlar en la meua llengua. Saps què pensava? De xiquet ja pensava i deia: “I jo per què vinc a l'escola, si no em deixen parlar en la meua llengua?”. Quan vaig obrir els ulls a la meua casa, els meus *uelos*, els meus pares, els meus germans parlaven en valencià. Per què eixa cosa? I jo quan era xiquet també pensava, diguem “adiós”, si en valencià serà “adéu”. Tu imagina si em calfava el cap amb totes aquestes coses. Tu saps quan em va agarrar la botera forta? Hi havia un senyor, que li deien Toni Mestre, que va fer en RNE un programa que es deia *De dalt a baix*. El sentia cada dia. Era dijous i dimarts a les dotze del migdia. Quan el sentia, el cul se'm feia Coca Cola. Jo sentia Toni Mestre i sentia parlar ma *uela*, perquè ell deia: “No es diu *cenicero*, cal dir *cendrer*”. Aleshores, què és per a mi ser valencià? Un orgull.

Quan t'acusen de catalanista, tu què dius?

Em fique a plorar. [Ironia] No res, no en faig cas. Mira, fa un mes vaig anar a Crevillent, que és l'últim poble on es parla en valencià. Tu imagina *lo* curta que és la gent que deien que Pep Botifarra canta un romanç que es diu “El romanç de Senyera”. No saben que existeix un poble que es diu Senyera, que és veí de nosaltres. Deien: “Canta la senyera i trau l'estelada”. [Riu] M'acusen de catalanista, m'acusen que estic adoctrinant els xiquets. Eixa és una altra. Si tinguera la teua edat, potser, però ara? Ara em dona igual. Vull fer el que em done la gana. No diuen que estem en un país lliure? Una merda.

a doble espai

Camps de batalla

El feixisme utilitza l'esport com a arma per a la sublimació de frustracions col·lectives, l'apaivagament d'altres conflictes, la creació d'imaginari heroics i la distracció lúdica. Tot plegat amb el virilisme com a pal de paller de la nació

Rolando d'Alessandro

Membre de LAICA (Lliure Associació Italo-catalana Antifeixista)

Des de la pujada de Vox, sembla que bona part de la societat s'hagi adonat de cop que ja no viu en el conte de fades de les democràcies occidentals -aquí conegut com a *Transició*-, ple d'estats del benestar que cuiden drets i llibertats com si fossin princeses.

De cop i volta, les xarxes s'omplen de missatges alarmants sobre el perill feixista. Sovintegen les discussions i els debats sobre si les formacions polítiques que desenfunden consignes xenòfobes i identitàries arreu tot reclamant el retorn a estats autoritaris on imperin la llei i l'ordre, s'han de qualificar de dreta, extrema dreta, ultradreta o neofeixisme. Es publiquen articles d'historiadors i opinadors que intenten descriure l'origen i la gènesi dels pares d'aquest fenomen, el feixisme mussolinia i el nazisme hitleria, així com dels seus fills bastards, com el nacionalcatolicisme franquista. Tanmateix, són poques les veus que emmarquen la reaparició del monstre en el gradual canvi de pell que patim des de ja fa unes dècades al nostre entorn.

En efecte, llibertats i drets adquirits a un preu altíssim i formalment reconeguts en els sistemes polítics definits com a democràtics són objecte, des dels anys 70, d'atacs i erosió constants. Legislacions antiterroristes; augment d'eines, tècniques i abast del control social; retallades a la llibertat d'expressió o a les garanties laborals. Assetjament policial, administratiu i judicial a la dissidència, atacada ja no en el moment de la seva plasmació en enfrontament -i conflicte-, sinó de manera preventiva, en la mateixa fase de simple protesta. Racisme fomentat per via administrativa amb la creació d'una nova categoria: l'estranger sense drets o *il·legal*.

El preu de les transformacions crítiques del capitalisme solen pagar-lo les classes populars, i és lògic que avui -igual que als anys 20 i 30 del segle passat- els aparells de dominació procurin desarmar-les, afeblir-les i, en general, fer-les arribar a l'escorxador de les reiterades crisis privades de tota capacitat de reacció efectiva.

Res d'especialment nou en societats dividides entre dominants i dominades, a part de la peculiaritat de vestir les repressions d'estat o patronal amb la disfressa de moviment social o, com avui, de tendència de masses. Moviment o tendència reaccionària que cal analitzar com a procés i pels seus objectius, no per la seva semblança amb fotos fixes de règims de fa gairebé un segle, i que envaeix i impregna nombrosos i diversos aspectes de la vida social.

Un exemple, de com s'escampa i ataca els diversos territoris de la vida pública la *cultura* d'extrema dreta, és l'intent de recuperació de l'esport per al rol que els poders, al llarg de la història, li havien assignat i que amb els règims feixistes havia assolit la màxima eficàcia i consolidació. En el període d'entreguerres, masses de jovent van ser iniciades als valors i rituals de l'agonisme i l'exercici físic. Els objectius eren el disciplinament -via militarització- del cos social i la definició de marcs psicològics formadors d'esperits nacionalistes. Tot i que els ideòlegs i propagandistes de Hitler i Mussolini foren mestres en la massificació del fet esportiu, van compartir amb els altres sistemes polítics occidentals de l'època la seva conversió en espectacle, catarsi i entreteniment, gràcies als novíssims mitjans de comunicació (ràdio i cinema), i la promoció dels efectes que això generava:

sublimació de frustracions col·lectives, apaivagament d'altres conflictes, creació d'imaginari heroics (amb estols de novells gladiadors) i de distracció lúdica. De fet, l'ús paroxístic d'aquests aspectes i de l'exaltació de la competitivitat com a preparació a la guerra va ser una característica dels feixismes. Tot plegat dins d'una reafirmació -sense fissures i exasperada en els règims nazi i feixistes- del virilisme com a pal de paller de la nació. Llevat d'algunes excepcions i de la innovació de promoure l'exercici físic entre les noies, l'esport va ser preeminentment un món masculí i masculinitzat que arraconava la dona com a element que havia de prioritzar la seva funció natural: la procreació.

Mutatis mutandi, també avui els subjectes nostàlgics (conscients o inconscients) de règims que prescindien de les formalitats democràtiques intenten instrumentalitzar pràctiques i aficions esportives per als seus fins. Per una banda, es continua alimentant els nacionalismes banals amb manifestacions multitudinàries (i sovint tumultuàries) en ocasió de victòries nacionals o de representants de la nació, i amb una pluja constant d'estímul identitaris (nosaltres, els nostres, els altres, contra ells). Per l'altra, la funció d'entreteniment i distracció de masses és garantida per l'espectacularització vehiculada de manera capil·lar i insistent pels mitjans de comunicació i que impregna tots els canals i els espais

L'extrema dreta intenta recuperar l'esport per al rol que al llarg de la història se li havia assignat, assolint la màxima eficàcia amb Hitler i Mussolini

/ PEPEPUE

d'intercanvi social. També en els mitjans més radicalment polititzats a dreta, l'esport és alhora refugi i eina per a la formació de grups organitzats quasi paramilitarment i que configuren nuclis de neoesquadisme. És el cas dels ultres de nombrosos equips de futbol. Tolerats -i jo diria que finançats- per directives ben decantades ideològicament. És el cas de nombrosos usuaris de gimnasos on s'imparteixen classes d'arts marcial, de boxa o d'altres esports de contacte i combat, com el tir.

Les franges més casposes del neofranquisme estatal també aporten el seu granet de sorra en aquest desplegament d'estratègies de reconquesta d'espais socials cada cop més grans, reivindicant i fomentant dues pràctiques que tenen a veure amb l'esport -modestament- com jo amb Sa Santedat el Papa, però que segons els seus defensors formen part de l'essència nacional, feta de virilitat i una fatal absència d'empatia: la caça i el turment públic d'un brau, constitucionalment reconeguda com a festa nacional.

Davant d'aquesta reapropriació per part d'una cultura autoritària, patriarcal i repressiva d'una manifestació de la vida social com l'esport, què ha fet allò que boirosament anomenem esquerra, i encara més boirosament esquerra radical, aquestes últimes dècades? Més aviat poca cosa, a part d'observacions més pròpies d'entomòlegs que estudien espècies de comportament

La societat genera els seus antiviruses: esport popular, de base, o expressions tradicionals com els castells o l'excursionisme

curiós que de subjectes polítics desitjosos d'analitzar i comprendre la realitat que pretenen modificar, o d'abrandats apassionaments atribuïbles més aviat a un esnobisme elitista (rotllo "mira com em barrejo amb el poble!"). Així, sovint s'han bandejat amb menyspreu conceptes com el de *mens sana in corpore sano*, en principi no gens incompatibles amb idees de progrés i emancipació, i que havien inspirat moviments històrics (l'Olimpíada Popular de 1936, que s'havien de celebrar a Barcelona, eren l'expressió d'una concepció ben diferent de la pràctica esportiva).

En els entorns militants (més ben dit, activistes) també s'ha fet gala, i gairebé signe d'identitat, de la renúncia a activitats i disciplines considerades *per se* violentes; per tant masculistes i rebutjables. Fruit d'una simplificació extrema del concepte de no-violència s'han arribat a assumir actituds, pel que fa a l'ús o a la mateixa conceptualització de la força, que no deixen espais per a l'apoderament individual i col·lectiu en autodefensa mitjançant aprenentatges de diverses tècniques o disciplines esportives.

Un cop més, per sort, davant de la nostra inoperància, que porta molts membres dels moviments organitzats a una aproximació privada, és a dir, individual i individualista, a aquest i molts altres fenòmens de la vida en societat, el cos social produeix els seus antiviruses: situacions i experiències nombroses i participades d'esport popular, de base, o expressions tradicionals com els castells o l'excursionisme; totes elles caracteritzades per l'esforç col·lectiu, la responsabilitat, l'entrenament a la col·laboració, el respecte i el suport mutu. És a partir d'aquí, al meu entendre, que caldria bastir una contraofensiva més que les pedants receptes que comencen a ploure des d'avanguardes especialitzades.

El feixisme, en efecte, s'ha de combatre en totes les seves manifestacions -sense limitar-nos a les seves estridències esquadrístes- i en els mateixos hàbitats de què s'alimenta, amb actituds i projectes inspirats en paràmetres molt allunyats dels que pretén imposar (i, com hem vist, ja existents), oposant vertebració i creixement social a la domesticació, via ensinistrament, de les masses. I això només es pot fer acompanyant i aprenent de les bones pràctiques madurades històricament a nivell popular, no cavant trinxeres en defensa de carcasses -els nostres estats de dret- encarregades de la gestió d'allò públic i del manteniment d'una pau social que molts identifiquen ja obertament amb resignació i conformisme. ●

pàgina oberta

Arriba el judici. I elles, on són?

Carme Porta Abad | @CarmePorta
Periodista

Fa uns dies, un mitjà de comunicació publicava un article sobre les diferències entre les diferents defenses de cara al judici polític del Tribunal Suprem. Em va encuriosir força, ja no l'objectiu -estava clar que la idea és que calia emfatitzar les diferències- sinó els oblitls. De totes les defenses citades, n'hi havia una que ni tan sols quedava reflectida ni nomenada: la presa i exconsellera Dolors Bassa. Dies abans, també un altre mitjà havia oblidat esmentar algunes dones imputades. De forma generalitzada, mitjans públics, privats, audiovisuals o en paper obliden alguna de les dones preses o imputades en el judici polític a l'independentisme.

Angela Davis diu: "Les presons no fan desaparèixer els problemes socials, fan desaparèixer persones". En aquest cas no és només la presó ni la repressió, sinó que la invisibilitat de les dones represaliades, exiliades i encausades és constant. Tan constant com la invisibilitat a què se'ns sotmet a totes en la història, en la cultura, en l'economia... De fet, la societat capitalista ens ha volgut esborrades de la història. No hi ha un reconeixement de les aportacions, del treball, dels lideratges individuals i col·lectius, perquè reconèixer les dones era reconèixer una esperança comunitària de canvi.

Arriba el judici. Moltes són les dones represaliades, però l'interès mediàtic, allò que es destaca des de diferents àmbits polítics, relega les dones, les aparta de la història d'aquest procés, d'aquest judici. Com pot ser que dones que han liderat els darrers anys la política institucional i les mobilitzacions populars no siguin tingudes en compte? Des

de la dona que va exercir la segona autoritat del país, Carme Forcadell, fins a les represaliades gairebé anònimes, passant per una exconsellera a presó, Dolors Bassa, i una activista que no pot sortir del seu poble, Tamara Carrasco. Què fa que totes elles siguin oblidades, relegades a un segon pla?

No és exclusivament ara, no és únicament a Catalunya: la història oficial ens esborra perquè no ens considera. El sistema de valors és un sistema excloent d'allò que és un subjecte estàndard: home, adult, heterosexual, blanc i propietari. El subjecte polític del capitalisme patriarcal que, a més, defensa aquests privilegis i culpabilitza qui reclama drets i exclou qui considera diferent. Aquesta és la base de la invisibilitat, la base sobre la qual s'han fet, i encara es fan, moltes

polítiques que no tenen en compte la diversitat i la perspectiva de gènere.

També en la repressió ens trobem amb aquesta exclusió que ens converteix en invisibles, perquè el subjecte polític segueix sent construït des d'aquest estàndard; però, a més, investit d'una èpica heroica molt masculinitzada, més a prop de Marvel que de la lluita col·lectiva.

Ho ressaltava en un article anterior, però crec que és una dada que cal recordar: entre 1974 i 2018 hi ha hagut 144 dones represaliades, la majoria abandonades per la història. Aquesta història oficial que sovint em recorda grans films de ficció en els quals només es reconeix el paper de l'heroi i no pas del col·lectiu que ha lluitat.

La violència patriarcal és la violació constant dels nostres drets, la minoració constant de les nostres

/ RUTH MOLAS

interna dins dels edificis aïllats de les mirades, el lideratge polític, les propostes de contingut de la república, els silencis mediàtics, tot forma part d'una estratègia d'antuvi que s'ha desenvolupat al llarg dels segles. Una estratègia, la patriarcal, que permet la invisibilitat i l'insult quan reclamem lideratge; una estratègia negadora, que construeix murs de silenci davant les discriminacions, les amaga. Montserrat Bassa, germana de la Dolors, ho va expressar amb tristor: "No hi havia cosa que ens fes més il·lusió que l'acostament a les presons. La Dolors estava feliç perquè venia a la seva terra. Però quan va arribar a Catalunya vaig veure que les presons catalanes són per a homes, cosa que mai no m'havia passat pel cap". Constatar-ho és dolorós, viure-ho cada dia al carrer, a l'exili o a la presó el dolor és gràfic, inhumà.

Arriba el judici, i elles són moltes: Carme Forcadell i Lluís, anterior presidenta del Parlament de Catalunya. Dolors Bassa i Coll, exconsellera de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya. Meritxell Serret i Aleu, exiliada política i exconsellera d'Agricultura, Ramaderia, Pesca i Alimentació de la Generalitat de Catalunya. Clara Ponsatí i Obiols, exiliada política i exconsellera d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Anna Gabriel i Sabaté, exiliada política i exdiputada al Parlament de Catalunya. Marta Rovira i Vergés, exiliada política i exdiputada al Parlament de Catalunya. Ramona Barrufet i Santacana, encausada política, diputada i exsecretària quarta de la Mesa del Parlament de Catalunya. Anna Simó i Castelló, encausada política i exdiputada i secretà-

ria primera de la Mesa del Parlament de Catalunya. Meritxell Borràs i Solé, qui va ser presa política (actualment en llibertat sota fiança) i exconsellera de Governació, Administracions Públiques i Habitatge de la Generalitat de Catalunya. Mireia Boya i Busquet, encausada política i exdiputada al Parlament de Catalunya. Tamara Carrasco i García, encausada política i activista amb mesures cautelars que li impedeixen sortir de Viladecans. Cap dona en l'oblit! ●

“

No és exclusivament ara, no és únicament a Catalunya: la història oficial ens esborra perquè no ens considera

La clau que obre els panys

Grups d'habitatge i sindicats de barri celebren l'aturada d'un desnonament al Poblesec de Barcelona / ÀNGEL GARCÍA

A través de l'okupació, la negociació, la socialització de subministraments energètics o l'aturada de desnonaments, les PAH(C), grups d'habitatge i sindicats de barri i de llogateres responen de manera local, transversal i sovint autoorganitzada als problemes d'accés a l'habitatge

Guille Larios | @La_Directa

Execucions hipotecàries, encariment del lloguer, absorció de finques per part de fons d'inversió, infrahabitatge, precarisme, sensellarisme, registres d'empadronament, assetjament immobiliari, amuntegament i insalubritat, coaccions per part d'empreses de desokupació, gentrificació, especulació, turistització, hotels i apartaments turístics, narcopisos, pobresa energètica, pisos rusc... Les tensions i oportunitats de negoci relacionades amb l'habitatge són a l'ordre del dia, en especial a les grans ciutats. Una problemàtica que -lluny de resoldre's- s'ha mantingut constant des de fa més d'un segle, en un procés paral·lel al despoblament rural i l'expansió de les urbs com a nodes de producció i consum. Són les conseqüències de la violència immobiliària que fa més de cent anys ja patien les capes de població subalternes, migrades i proletaritzades en barris com el Raval de Barcelona.

Chris Ealham, a la seva obra magistral *La lucha por Barcelona*, dona compte d'algunes situacions esteses a començaments

del segle XX: "Els arrendadors estaven en constant especulació i augment del preu de lloguer de l'habitatge de classe obrera. Només a la dècada de 1920 els preus van augmentar entre un 50 i un 150%. [...] En barris propers a la zona portuària, com el Raval, diversos blocs d'habitatges estaven subdividits entre vuit famílies. A les pensions i cases de dormir es llogaven llits per hores. [...] En alguns establiments rudimentaris, els treballadors pagaven per dormir de peu, recolzats sobre cordes lligades d'un costat a l'altre en una gran habitació comunal".

Així, fins a 100.000 famílies obreres -segons l'historiador Nick Rider- van deixar de pagar la mensualitat, tot responenent a la crida feta des del Sindicat Únic de la Construcció de la CNT, l'any 1931. La primera vaga de lloguers arribava pocs dies després de la instauració de la Segona República, i amb un context social d'atur i precarietat extrema per a les classes populars. De tot això parla Manel Aisa al llibre *La huelga de alquileres y el Comité de Defensa Económica* (El Lokal, 2014): »

» “Va ser el govern de la República el que comença a executar desnonaments per la força, perquè abans no era així. És a partir de l'agost de 1931 quan comença a estar operativa la Guàrdia d'Assalt, que és la força pretoriana de la República, i començaran a utilitzar la violència per desnonar la gent”. El sorgiment dels sindicats d'inquilines de l'època -inclosa la Unió de Llogaters de Catalunya, eina de negociació i pacte amb l'administració- fou, per tant, una conseqüència lògica a les dures condicions en les quals vivien grans masses de població.

La PAH, una dècada després

Des de l'any 2009, 350.000 famílies han estat desnonades a l'Estat espanyol. Hi ha 30.000 persones sense llar i 250.000 viuen en immobles okupats. Prop del 20% de la població de l'Estat espanyol es troba en risc de pobresa. Ara fa una dècada, l'esclat de la bombolla immobiliària, la crisi econòmica i les retallades socials van afavorir el naixement de la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH). El moviment va tenir, al llarg de tota la geografia de l'Estat espanyol, un efecte aglutinador al voltant de la reivindicació per l'habitatge digne. La PAH va aconseguir modificacions legislatives com la dació en pagament, va presentar la ILP d'habitatge, va aturar més de 2.000 desnonaments, va realitzar escarnis a polítics i -a través de l'Obra Social- va donar cobertura a l'okupació de pisos buits de la banca per atorgar-los una funció social. Avui dia, alguns dels 300 nuclis de la PAH en funcionament incorporen i matisen objectius en la lluita, alhora que s'ha creat tota una nova galàxia de col·lectius que reivindiquen l'habitatge digne. Un exemple són les PAHC Bages, Sabadell i Mataró, que han incorporat la C a les seves sigles per assenyalar les responsabilitats del capitalisme. Altres col·lectius locals en prenen ara el relleu i es constitueixen en grups i sindicats d'habitatge, de barri, de llogateres o vinculats a moviments veïnals. Només a la ciutat de Barcelona existeixen més d'una trentena d'aquests col·lectius; en alguns casos, més d'un per barri.

Reivindicacions i praxis

En altres barris o pobles de Catalunya, el País Valencià i les Illes brollen alhora nous col·lectius de persones afectades, organitzats de manera horitzontal i assembleària, amb reunions setmanals, amb grups de missatgeria mòbil o de correu electrònic per coordinar qüestions logístiques i operatives, finançats per quotes de les afectades o a través d'esdeveniments públics com dinars, festes o projeccions de documentals.

Entre les pràctiques habituals d'aquests col·lectius en destaquen les vagues de lloguers; l'aturada de desnonaments; tallers per a aprendre a punxar l'aigua o la llum, bloquejar una subhasta de pisos públics per a ús especulatiu, okupar pisos buits per a famílies desnonades

o persones precàries, aconseguir habitatge en cessió d'ús; accions reivindicatives a seus de l'administració, d'immobiliàries o de fons d'inversió per forçar a negociacions de lloguers socials o pisos de protecció oficial. El Sindicat de Barri del Poble Sec o l'Espai Veïnal Cabanyal han articulat la lluita sota un enfocament integral, recollint conflictes laborals o mancances socials als seus barris; conreant solars buits per a fer-hi hortes; reobrint locals abandonats per a fer-hi escoles populars, gimnasos socials, centres de cultura i oci de barri, fons econòmics col·lectius i caixes de resistència.

Àmplies plataformes veïnals

“La lluita per l'habitatge és també una manera de garantir un dret bàsic per a tota la població, a la volta que una manera de formar una comunitat en lluita tenint un discurs que posa en qüestió el sistema capitalista”, explica Iker Gallego, activista de l'Espai Veïnal Cabanyal. Aquesta és una iniciativa integrada per entitats del barri valencià, sorgida l'any 2015 i marcada per l'oposició al pla de prolongació de l'avinguda de Blasco Ibáñez, que preveu enderrocar un miler d'habitatges i seccionar el barri per la meitat. L'Espai Veïnal Cabanyal és, per tant, una proposta més àmplia i transversal, formada per persones provinents de sectors llibertaris i centres socials okupats, de l'associacionisme de la plataforma Salvem el Cabanyal i representants de partits que formen el govern municipal. “La situació de degradació i baixos preus, la proximitat a la mar, el patrimoni

arquitectònic i la creació d'una marca *cabanyalera* com a barri viu i de moda posa el Cabanyal en el punt de mira de l'especulació”, alerta Gallego.

A 400 quilòmetres, la xarxa d'habitatge del Baix Maresme està formada per persones del Masnou, Premià de Mar, Premià de Dalt, Vilassar de Mar i Vilassar de Dalt. “Es cons-

titueix el 2017, posant sobre la taula les problemàtiques d'accés a l'habitatge que s'han intensificat els darrers anys en els nostres pobles”, expliquen des d'assemblea. Entre elles, destaquen “la proliferació de pisos turístics a la comarca, la pujada massiva del preu dels lloguers i els desnonaments”. A tot això cal sumar-hi un agreujant, “l'onada expansiva de la nova bombolla del lloguer a Barcelona,

que en efecte dominó ja afecta amb força els nostres pobles amb pujades inassumibles i fent planar l'ombra dels fons d'inversió; voltors a la recerca de blocs sencers per buidar-los de veïnes i revendre'ls a preu de luxe, com ja ha passat al Masnou”. “El nostre col·lectiu neix, per tant, amb la voluntat d'impulsar una xarxa d'autodefensa habitacional que afronti col·lectivament els problemes d'accés o manteniment de l'habitatge i que es planti enfront l'abús del negoci immobiliari”, defensen. Al Maresme, “la participació en les assemblees és un requisit per tal d'establir vincle i que s'entengui que la xarxa no és un servei, sinó un espai que es basa en la solidaritat i l'ajuda mútua i que només si participem totes aquesta feina té sentit”, apunten.

Els vallesos passen a l'acció

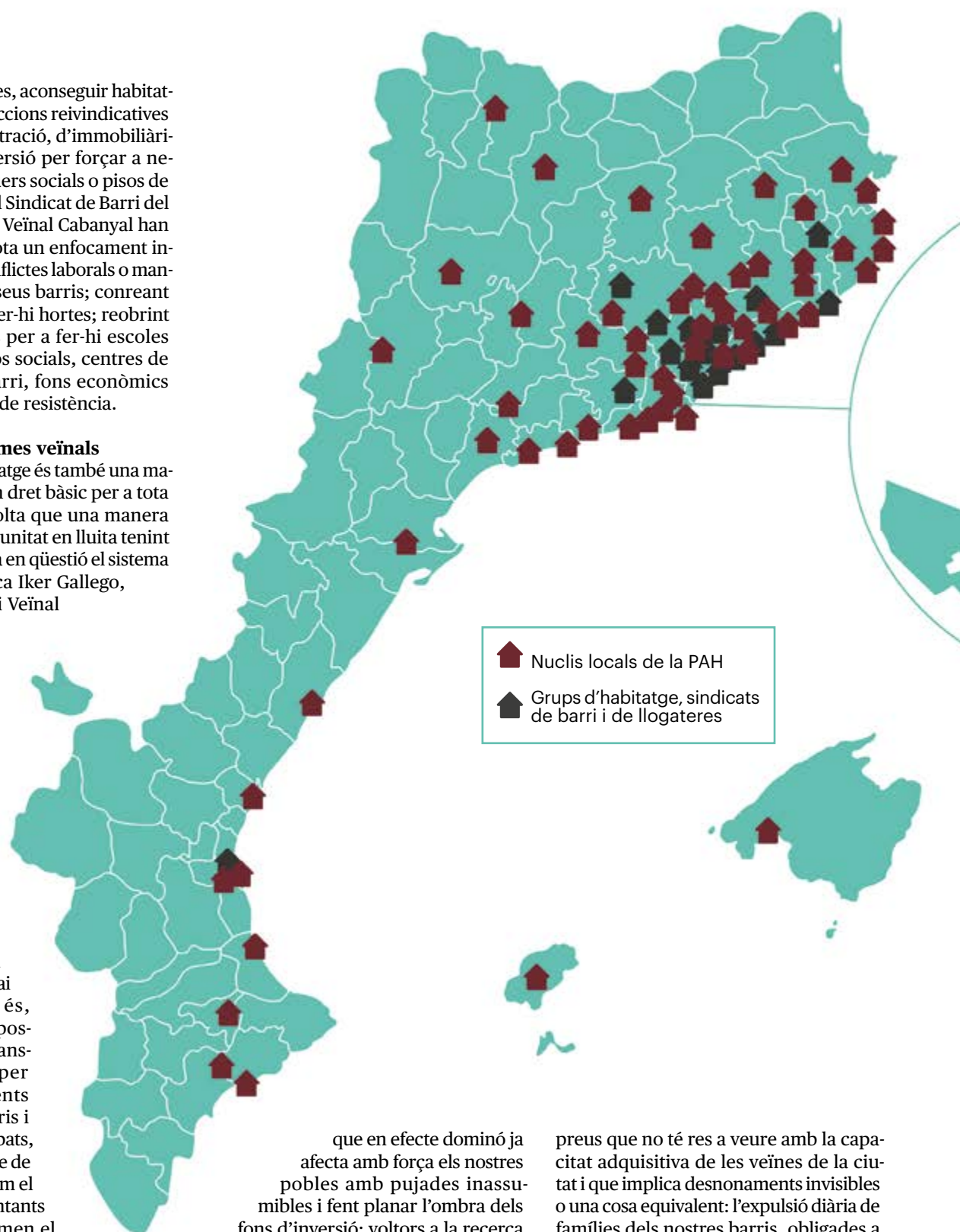
“Estem vivint una bombolla especulativa sobre els preus del lloguer. Entre 2014 i 2017, el preu mitjà del lloguer a la ciutat ha augmentat un 22,3%. Una pujada de

preus que no té res a veure amb la capacitat adquisitiva de les veïnes de la ciutat i que implica desnonaments invisibles o una cosa equivalent: l'expulsió diària de famílies dels nostres barris, obligades a exiliar-se fora de la ciutat o a okupar habitatges buits”, denuncia Marina Barroso, membre de l'assemblea del Sindicat de

Llogateres de Rubí. I destaca que la ciutat “tan sols compta amb un parc públic de lloguer que ronda l'1%, lluny del 15% o 20% que tenen altres ciutats europees”. En aquest sentit, afegeix, “la problemàtica més estesa a la nostra ciutat és l'existència d'un mercat negre controlat per bancs i immobiliàries que entra en

contradicció amb la gran quantitat de pisos buits que hi ha a la ciutat”.

“En els últims anys, les casuístiques de l'emergència residencial han canviat. Ens hem anat trobant que els casos hipotecaris eren menys, però que l'emergència residencial seguia sent igual o superior”, explica Rosa Pahissa, membre de la ben propera PAHC Sabadell. Va néixer i consolidar-se en un municipi amb llar-

- Nuclis locals de la PAH
- Grups d'habitatge, sindicats de barri i de llogateres

La xarxa del Baix Maresme diu que “la participació en les assemblees és un requisit perquè s’entengui que la xarxa no és un servei”

Grups, xarxes i sindicats de barri i de llogateres

Espai Veïnal Cabanyal
 Sindicat de Llogateres Barcelona
 Sindicat de Llogateres Sant Cugat
 Sindicat de Llogateres Montcada
 Sindicat de Llogateres Terrassa
 Sindicat de Llogateres Rubí
 Sindicat Habitatge Sant Andreu
 Sindicat Habitatge Vallcarca
 Sindicat Habitatge Raval
 Sindicat de Barri Poble-sec
 Sindicat de Barri Gràcia
 Xarxa d'Habitatge Maresme
 Xarxa d'Habitatge Masnou
 Xarxa d'Habitatge Esquerra Eixample
 Xarxa de Suport Mutu Marina - Zona Franca
 Xarxa de Suport Mutu Trinitat Vella
 Xarxa d'Autodefensa Horta-Guinardó
 Grup d'Habitatge Lloret
 Grup d'Habitatge Sants
 Grup d'Habitatge Les Corts
 Grup d'Habitatge Dreta Eixample
 Comissió d'Habitatge Barceloneta
 Comissió d'Habitatge Poblenou
 Oficina d'Habitatge Popular de Gràcia
 Fem Sant Antoni
 Resistim al Gòtic
 Observatori d'Habitatge i Turisme Clot-Camp de l'Arpa
 Associació 500x20
 Nova Usurpada
 Associació Veïnal Ciutat Meridiana
 Al Poblenou ens plantem
 Stop Desnonaments Raval
 Plataforma d'Habitatge Baix Montseny

Celebració del primer congrés d'habitatge

Durant l'any 2019 tindrà lloc el I Congrés d'Habitatge de Catalunya, una trobada de col·lectius, plataformes, sindicats i grups d'habitatge d'arreu del territori. La fita, que encara no té data però que probablement es farà després de l'estiu, pretén cercar i establir objectius comuns a mitjà i llarg termini entre tots els grups, plantejar eines organitzatives de cara a actuar com un sol múscul social, tant en l'àmbit de la mobilització com en el de la comunicació, i desplegar tàctiques i accions comunes i actualitzades als nous temps.

ga trajectòria de moviments socials, que li van donar suport des dels seus inicis, i va sorgir en paral·lel a l'esclat del 15-M. "Ara tractem temes d'okupació, famílies i persones en el llindar de la pobresa que no tenen solució residencial, i que troben com a última opció entrar a habitatges buits d'entitats financeres o grans tenidors [particulars amb més de 1.250 metres quadrats de patrimoni residencial buit]. Fem un acompanyament a l'hora d'okupar i a l'hora del desnonament per evitar que aquestes famílies es trobin al carrer, alhora que els fem entendre la importància de la lluita i de la solidaritat entre les diferents afectades". Finalment, afegeix Pahissa, "també detectem el problema en famílies que no estan *teòricament* al llindar de la pobresa però que no poden accedir a un lloguer. Per això hem impulsat la creació del Sindicat de Llogateres, seguint l'exemple de Barcelona".

Victòries dins la gran batalla

"Hem aconseguit aprovar al ple de l'Ajuntament la moció per destinar un mínim

del 30% del sostre dels edificis de nova construcció i els sotmesos a rehabilitació integral a habitatges de protecció oficial", expliquen amb satisfacció des de Rubí. "Formem part de la mesa d'emergència habitacional de l'Ajuntament i estem acompanyant en la lluita de tres blocs de pisos de Rubí afectats per un fons voltor", destaquen. "Són molts els casos, tot

i que ara destaca la defensa del veïnat d'un bloc propietat de la Sareb a Premià de Mar que es va okupar fa quatre anys i on viuen diversos nuclis familiars que afronten una amenaça de desallotjament per principis de febrer", detallen des de la xarxa del Maresme. "En els últims mesos hem aconseguit ser un actor reconegut de lluita per ser

al costat del veïnat precari amb problemes d'habitatge, sobretot després d'aturar tres desnonaments", expliquen des de l'espai veïnal valencià. "Des dels seus inicis fins avui dia, la PAHC se segueix nodrint d'aquests moviments socials i viceversa, fins i tot creant nous espais de lluita com L'Obrera, el Sindicat de Llogateres o altres PAH arreu del territori, ajudant a

l'autoorganització, facilitant espais de treball i tenint-nos en compte com a moviment fonamental a la ciutat", conclouen des de Sabadell.

Camí ple d'obstacles

"Sembla que els únics que són capaços de mobilitzar energies i recursos davant la crisi habitacional són els propietaris, que no dubten a contractar l'empresa de neonazis i exmilitars Desokupa", es lamenten amb preocupació des de la xarxa maresmenca. "En molts dels casos, l'única eina que ens queda és l'okupació i aquesta no sempre és fàcil de defensar, tant per la llei dels desnonaments exprés com pels desnonaments amb data oberta".

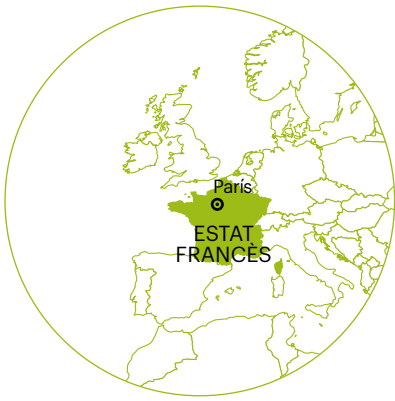
Afegeixen que un altre problema és que "la majoria d'okupacions que es donen a la comarca són fetes per grups que cobren a les persones que, en situació de desesperació, accepten pagar-ho, i que no miren qui és la propietat. Creiem que quan el moviment per l'habitatge en un territori és fort, si totes les veïnes estem organitzades des de la solidaritat, la màfia no hi té cabuda".

"Allò que queda pendent és allò que ens marcàrem com a objectiu i que continuem sense poder aconseguir (i que cada volta és més difícil). El procés de gentrificació no s'ha aturat ni de molt, sinó que avança cada vegada més fermament. Per enfrontar-lo ens caldria formar un grup de lluita molt més ampli i que fora capaç de donar resposta a tot allò que ens plantejàvem a l'inici", reflexionen des de l'Espai Veïnal Cabanyal.

PAHC Sabadell valora en positiu la feina feta: "Ens considerem un moviment social que ha aguantat la desmobilització dels últims anys"

I des de la PAHC Sabadell fan aquesta valoració positiva de la feina feta fins ara: "Ens considerem un moviment social que ha aguantat la desmobilització que hi ha hagut els últims anys, arran de l'entrada dels *governos del canvi*. A més, és evident que la lluita ha tingut efec-

tes en milers de persones. En tot aquest procés, i tots aquests anys i gent que han passat per la PAH, de ben segur que hem fet una feina de subjectivació continua de les afectades, entendre que els problemes residencials no són individuals, sinó col·lectius, creats per un sistema econòmic que no accepta l'habitatge com un dret fonamental". ●

L'Estat francès **tanca** portes a la immigració

El govern d'Emmanuel Macron endureix les condicions per a les sol·licitants d'asil i nega sistemàticament protecció a menors no acompanyats

Anna Montull Garcia | @anna_montull
París

A la capital de l'autoproclamada terra de la llibertat, la igualtat i la fraternitat, més de 2.000 persones migrants han dormit als gèlids carrers de la ciutat durant el passat mes de gener. És el recompte de l'associació França Terra d'Asil (FTA), que assegura que la majoria ho va fer al cinturó perifèric del nord de París. En aquesta zona s'ha instal·lat el gran gruix de migrants, després del desmantellament l'any passat dels grans camps que hi havia a la metròpolis. Davant la situació i gràcies a la pressió conjunta de diverses associacions, la prefectura d'Illa de França va anunciar el 19 de gener l'obertura de 1.200 noves places en centres d'acollida, és a dir, poc més de la meitat de les que es necessitarien.

Tot i així, quan la policia es disposava a evacuar el camp de la Porte de la Chapelle durant els darrers dies de gener, moltes de les persones van refusar pujar als autobusos que les havien de conduir cap als espais d'acollida. "Si vaig a un centre, m'expulsaran del país perquè sóc un dublinès", explica Mahmud, somali de 29 anys. L'etiqueta *dublinès* ve de la normativa de Dublín, signada per tots els membres de la Unió Europea, segons la qual el procés de demanda d'asil ha de tramitar-se al primer país de la comunitat on es prenen les empremtes dactilars del sol·licitant. Mahmud va creuar la Mediterrània el 2016 fugint de la guerra. La seva pastera es va enfonsar i va haver de nadar una hora fins que un vaixell de rescat d'una ONG el va recollir i conduir a Itàlia. Un cop allà, li van agafar les empremtes: sentència dictada. El jove ja no podia tramitar la petició d'asil en cap altre estat. Va pujar fins a Alemanya i el van retornar. Ara és a l'Estat francès i ha presentat una demanda d'asil, però en qualsevol moment pot ser detingut i portat a un centre de retenció administrativa (CRA) fins a ser deportat de nou cap a Itàlia.

Històries diferents però amb els mateixos components es repeteixen quan escoltem Abdelaziz, de 26 anys, o Hissein, de 28 anys. Aquest últim, recentment arribat de l'Estat espanyol, on al seu torn hi va arribar per l'estret de Gibraltar, sembla guardar una mica d'esperança. Per a les sol·licitants d'asil no dublineses tampoc és fàcil, ja que poden arribar a passar entre un i dos anys d'incertesa i precarietat abans de rebre una

resposta definitiva. Ens ho expliquen des del replà de sota el pont de la Porte de la Chapelle, que compta amb entre 200 i 300 persones. Recollides al voltant de dues fogueres per abrigar-se del fred i d'una neu que no ha acabat d'agafar, comprovem com el perfil majoritari són homes joves no acompanyats, d'entre 25 i 30 anys. Hi ha -ens diuen- tres dones, però no les veiem. Les condicions són insalubres i les organitzacions es queixen de l'absència de l'estat, el qual delega tota la tasca a la societat civil mentre va endurant la legislació.

Condicions més dures

La nova i polèmica llei d'immigració i asil, aprovada el 2018, ha estat la reacció institucional davant l'augment de demandes d'asil a l'Estat francès. El 2017 va experimentar una alça del 17%, i el 2018, del 21,8%, registrant

L'any 2017 es va experimentar una alça del 17% en sol·licituds d'asil, i el 2018, del 21,8%. És la xifra més alta dels últims anys

La nova llei estipula que ja no poden circular lliurement sense l'autorització de l'Oficina d'Immigració i d'Integració

la xifra més alta dels últims anys, amb 122.743 sol·licituds presentades. Tanmateix, les esperances per a les persones demandants no són gaire altes si tenim en compte que el 2017 només es van aprovar el 36% dels expedients d'asil. En altres paraules, la protecció es va denegar a sis de cada deu migrants. I, malgrat tot, la nova llei preveu endurir encara més les condicions de les persones sense papers, ja siguin sol·licitats d'asil adults o dublineses. Entre d'altres, estipula que ja no poden circular lliurement sense l'autorització de l'Oficina d'Immigració i d'Integració. En cas de no respectar aquesta obligació, el procés de demanda d'asil pot ser interromput i tancat. Així mateix, la normativa redueix el període de les persones migrants per poder sol·licitar l'asil: passa de 120 a 90 dies. Alhora, amplia el temps màxim de retenció previ a la deportació per a aquelles a qui s'ha denegat l'asil: de 45 dies passa a 90. L'augment de dies també afecta els migrants menors sense papers. La xifra d'infants en retenció administrativa a l'Estat francès va ser de 304 l'any 2017.

La situació dels menors estrangers no acompanyats als qui l'Estat nega protecció és una de les qüestions que més preocupa les organitzacions ciutadanes, les quals han denunciat repetidament la negligència de l'administració estatal. Segons dades d'UNICEF, a París, el 2016 i el 2017, la meitat dels casos de menors als quals l'administració no va reconèixer la minoria d'edat van ser després revocats i reconeguts com a menors pel Jutjat d'Infància. Yann Manzi, cofundador d'Utopia 56 -associació d'ajuda a persones refugiades que treballa arreu de l'Estat francès, inclosos París i Calais- explica preocupat que aquests menors no reconeguts com a tals “conformen el grup que les organitzacions anomenem *ni-ni*: ni menors ni adults. No són reconeguts com a menors però ells diuen que ho són, i llavors tampoc entren al procediment d'asil dels adults perquè es reivindiquen com a menors”. Utopia 56 acompanya els menors en el procés i, juntament amb altres organitzacions, com ara Metges sense Fronteres o Metges del Món, està fent front comú per denunciar-ho, apel·lant a la Convenció sobre els Drets de l'Infant que l'Estat francès ha signat i ratificat. “Moltes vegades els jutges acaben reconeixent la minoria d'edat després que hagi estat prèviament re-

butjada, mostrant errors sistemàtics en les avaluacions. Surten a la llum casos de grans infraccions”, prossegueix Manzi. Un informe d'Oxfam Intermón de l'any passat treia a la llum també abusos, detencions i devolucions il·legals cap a Itàlia que les autoritats franceses duïen a terme contra menors migrants.

Aquestes denúncies no impedeixen que l'Estat francès segueixi practicant una política de mà dura contra els menors no acompanyats. Es tracta d'un grup molt vulnerable, el nombre del qual s'ha triplicat durant els últims dos anys fins a situar-se en 40.000 menors a finals de 2018. Per descoratjar-los, el 2 de febrer va entrar en vigor un decret del govern que posa en funcionament un fitxer únic a escala nacional per a l'avaluació de menors. Aquest augmenta les competències de les prefectures, conegudes per practicar avaluacions no segures ni fia-

S'amplia el temps
màxim de retenció
previ a la deportació
per a aquelles a qui
s'ha denegat l'asil:
de 45 dies passa a 90

L'alcalde de París
ha anunciat que
es negarà a aplicar
un dur decret per a
l'avaluació dels menors
no acompanyats

bles, i redueix la possibilitat de revisió dels expedients rebutjats. Diferents organitzacions intergovernamentals i no governamentals, així com el mateix Defensor dels Drets, Jacques Toubon, han manifestat preocupació i una ferma oposició al decret. Mentrestant, UNICEF titllava la normativa de “mal ús de la protecció infantil amb fins de control migratori i un retrocés històric per als drets de l'infant”. Lise Faron, de l'associació Cimade, denuncia que els joves “són etiquetats abans com a potencials estafadors que com a infants”.

El govern també s'ha trobat l'oposició d'ajuntaments, com ara el de París, on la seva alcaldessa, Anne Hidalgo, ja ha anunciat que es negarà a aplicar-lo. Per part seva, un funcionari de l'Oficina Francesa de Protecció dels Refugiats i Apàtrides, que vol mantenir-se en l'anonimat, argumenta que “no hi ha una crisi de refugiats, hi ha una crisi dins les institucions europees”. I segueix: “De cara enfora defensen l'acollida; de cara endins, la rebutgen”.

Malgrat que el 2018 l'entrada de migrants s'hagi reduït en el conjunt de la Unió Europea, el discurs de la por cada vegada més normalitzat i assimilat segueix legitimant polítiques antimigratòries i de securització de fronteres a escala nacional i europea, blindant una Europa que -com denuncia el Centre Delàs- ja ha construït prop de 1.000 quilòmetres de murs des dels anys 90; fronteres que no només es troben a les zones limítrofes, sinó també dins dels estats. A Calais ja es va alçar un mur el 2016. Aquest gener se n'ha començat a construir un altre al voltant d'una gasolinera per evitar que persones migrants pugin a camions o caravanes per fugir cap a Anglaterra. A la vegada, també els cossos de seguretat i de vigilància s'han fet més presents i, amb ells, la violència estatal. François Guennoc, vicepresident de l'Auberge des Migrants que treballa sobre terreny a Calais, ens explica que “d'històries de violència policial n'hi ha moltes, és un fet quotidià aquí a Calais. És la manera que té el govern de desencoratjar la gent de marxar”. I, per fer-ho, tot s'hi val: arrestos, retencions en centres d'internament, violència física, destrucció dels béns, etc. El missatge que volen fer arribar a les potencials migrants queda clar: refugiades, no sou benvingudes. ●

Colòmbia: torna la guerra que **mai va acabar**

Vint líders socials i comunitàries són assassinades en un mes, un cotxe bomba de l'ELN a la capital causa 21 morts i els enfrontaments armats tornen a les zones rurals

Berta Camprubí | @bertacamprubi
Corinto, Cauca

“**E**s demana a tota la comunitat que es dirigeixi a la caseta comunal. Els grups armats no estan evacuant la zona de civils. També s'exigeix als grups armats que parin els enfrontaments i respectin els drets humans de la comunitat”. Després de més de tres anys de relativa tranquil·litat gràcies a les negociacions de pau de l'Havana entre el govern de Juan Manuel Santos i les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC), torna a sonar aquest missatge a través del megàfon comunitari de diferents veredes del municipi de Corinto, al departament colombià del Cauca. Ho fa entre el so de les armes, ja que des del 25 de gener tornen a ser habituals els enfrontaments violents. Ràfegues, bombes i més ràfegues. Ara lluiten l'Exèrcit Popular d'Alliberament (EPL) contra les autoanomenades dissidències de les FARC; ara s'enfronten aquestes últimes amb l'exèrcit. I, de tant en tant, apareix l'Exèrcit d'Alliberament Nacional (ELN). “S'estan disputant el territori, les rutes del narcotràfic”, assegura Dora Muñoz, comunicadora indígena de Corinto.

Que la guerra a Colòmbia no va acabar amb la signatura dels acords de pau de l'Havana, les comunitats rurals d'aquest país mai ho han dubtat. “La guerra és una estratègia d'espoli, de dominació i d'explotació pel lucre i la legitimació de certs interessos transnacionals que busca consolidar una política econòmica de submissió”, assegura Muñoz. Com al Cauca, al Catatumbo, Nariño, Chocó i altres zones històricament colpejades per la guerra -on la majoria de vegades hi ha presència de cultius d'ús il·lícit o béns comuns com minerals o hidrocarburs-, el so dels fusells ha tornat els últims mesos.

Si amb el govern de Santos, tal com denunciava fa dos anys el líder social Oscar Salazar, ja no hi havia “voluntat política de complir amb els acords de pau”, amb l'arribada a la presidència de l'ultraconservador Ivan Duque -pupil de l'expresident Álvaro Uribe, acusat de tenir vincles amb la creació de grups paramilitars-, la implementació del document que es va elaborar durant més de quatre anys a Cuba queda completament obstaculitzada. Ivan Márquez, líder negociador de les FARC, reconeixia en una carta el passat octubre que “l'acord va tenir un error estructural que pesa com una piràmide egípcia: haver firmat, primer, l'abandó de les armes sense haver acordat abans els termes de la reincorporació econòmica i social de les guerrilleres”.

Dissidències de les FARC

Després de moltes dificultats derivades de la ineficiència institucional, cap als voltants de desembre de 2016 entraven en funcionament les Zones Veredals Transitòries de Normalització (ZVTN). En aquests punts de trobada,

les guerrilleres de les FARC que s'acollien als acords de pau -aproximadament 7.000- deixarien les armes i iniciarien un procés de reincorporació a la vida civil. Ja abans de la signatura dels acords va haver-hi la primera escissió del grup armat, el Front Primer, que opera en zona amazònica i que va anunciar que no s'acollia al procés, rebutjant “la traïció” del Secretariat de les FARC. A posteriori, i constatada la no implementació dels pactes, la inhabilitat de la majoria de ZVTN i la persecució i l'extermini de líders socials i exguerrilleres, han sorgit fins a dotze grups diferents que asseguren ser dissidències de les FARC i que es presenten i amenacen les comunitats a través de pamflets. Aquests col·lectius actuen presumptament sota diferents lideratges d'alts i mitjans comandaments i es disputen de nou els territoris semiabandonats després de deixar les armes.

“A Corinto, els últims mesos s'està evidenciant una disputa territorial entre bandes armades, tant de l'Estat com de la insurgència, que no afavoreix mai les comunitats sinó interessos de poder, incloent-hi el govern”, assegura la comunicadora del poble nasa. A escala nacional, segueix Muñoz, “podem veure també el ressorgiment i l'enfortiment de grups paramilitars amb diferents

noms segons la regió, de l'ELN, de l'EPL...”. Fins ara, les actuacions d'aquests grups i de les autoanomenades dissidències han tingut una aparença desordenada i lligada bàsicament al narcotràfic. Aquest mes de gener, però, ha circulat per diverses regions un nou pamflet de les FARC escrit amb un altre esperit. “Genuïns hereus dels camarades Manuel Marulanda i Jacobo Arenas, amb ple dret a l'exercici a la rebel·lió armada, informem al poble colombià [...] que hem assistit al rearmament i l'organització estructural de les FARC-EP, [...] al rescat de guerrilleres disperses, davant l'engany i la traïció del govern nacional”.

Aquest pamflet titlla tots els altres grups mencionats de “paramilitars finançats i al servei de sectors polítics de la ultradreta colombiana que extorsionen, assassinen líders socials i comuners i ho fan sota el bon nom de les FARC, l'ELN i l'EPL amb dos objectius: l'extermini de líders i el desprestigi d'organitzacions revolucionàries que avui lluiten per canvis”. Amb un “hem jurat vèncer davant l'altar de la Pàtria i vencerem” per acabar, el pamflet corre de mà en mà en comunitats que ja no creuen en paraules ni accions revolucionàries després de més de 50 anys d'una guerra que mai els ha portat cap victòria i que ha acabat girant només entorn de les economies il·legals. “El control econòmic de les rutes del narcotràfic és el seu mode de subsistència o d'existència, més aviat”, assegura Dora Muñoz.

Vint assassinats en un mes

Maritza Quiroz lluitava pels drets de les desplaçades, Alan Ever Mostasil i Laura Peña eren líders sindicalistes locals, José Rafael Solano lluitava contra la mineria, Dilio Corpus formava part de la guàrdia autònoma camperola, Wilmer Antonio Miranda i Maritza Ramírez seguien promovent el fallit procés de substitució de cultius d'ús il·lícit, Samuel Sallo havia denunciat trames de corrupció al seu municipi... Totes elles, fins a un total de vint líders socials i comunitàries, han sigut assassinades durant el primer mes de l'any. Segons la fiscalia, en aquests moments hi ha més de 4.000 persones amenaçades al país. I a Leonardo Barreros, el general de l'exèrcit a qui acaben de nomenar director del Pla d'Acció Oportuna per a la protecció de lideratges socials, se li atribueixen diverses intervencions per evitar la investigació de falsos positius.

Les xifres varien segons les fonts, però entre el 2016 i el 2019, a Colòmbia han estat assassinades un mínim de 485 líders socials. La quantitat d'homicidis ha augmentat, durant aquest petit període, aproximadament un 20% cada any. Amb aquestes dades, els 3.000 assassinats de la massacre contra la Unió Patriòtica -organització

Des d'inicis d'any circula un escrit de les FARC que reclama l'herència “dels camarades Manuel Marulanda i Jacobo Arenas”

Les xifres varien segons les fonts, però entre 2016 i 2019, a Colòmbia han estat assassinades un mínim de 485 líders socials

XXXXXX XXXX X
/ XXXXXX

La majoria de les comunitats rurals del Cauca rebutgen la presència de les autoanomenades dissidències de les FARC als seus territoris / BERTA CAMPRUBÍ

que articulava diversos processos farians [de qui comparteix els principis polítics de les FARC] i de l'esquerra colombiana- entre 1984 i 1993 ja no queden tan lluny. “Ens estan matant i la història tornarà a anomenar això un genocidi”, sentenciava el comunicador Enrique Jaramillo en un article al mitjà Las2orillas el passat 28 de gener. “I, en el fons, es tracta de la implementació del neoliberalisme”, afegia.

Cotxe bomba a la capital

Tot això passava a Colòmbia enmig d'un silenci mediàtic asfixiant que després del gran espectacle de la signatura dels acords de pau, el Premi Nobel de la Pau per a Santos i amb l'atenció focalitzada en la veïna dictadura veneçolana, no deixava lloc a dubte: sobre el paper, la pau ja era una realitat. Però des del 17 de gener, dia en què un cotxe bomba provocava 21 morts a la ciutat de Bogotá, l'anomenada comunitat internacional va començar a fer-se ressò de la violència de què segueix sent víctima el poble colombià. Aquella mateixa tarda estava convocada a Bogotá la segona gran mobilització per exigir la dimissió del fiscal general de la nació, Néstor Umberto Martínez, implicat directament en la gran trama de corrupció d'àmbit global de la constructora brasilera

Odebrecht. En els últims sis mesos, tres dels testimonis claus en la investigació del cas s'haurien suïcidat. Un d'ells havia denunciat que Martínez coneixia les irregularitats d'Odebrecht des de 2015.

Després del cotxe bomba, la mobilització en contra del fiscal es va cancel·lar i va ser ell mateix qui va sortir heroicament a les pantalles colombianes durant tota la setmana per explicar els detalls del “terrorífic atemptat terrorista”. Una setmana després, i per sorpresa de moltes que ja confabulaven que es tractava d'un autocop - cortina de fum, l'ELN es va adjudicar l'acció. El govern uribista de seguida va suspendre el procés de negociacions de pau amb aquesta guerrilla -congelat des de fa mesos- i Duque en persona anunciava a inicis de febrer un nou desplegament militar així com una recompensa de 4.000 milions de pesos -més d'un milió d'euros- pel cap dels tres principals líders del grup armat, amb una campanya sota el lema Qui la fa la paga.

Mentre sobrevolen les avionetes de l'exèrcit, les comunitats de diverses veredes de Corinto ja han reactivat els seus punts de control territorial. El mandat és “no permetre l'accés a cap actor armat, ni legal ni il·legal”. La resistència comunitària es mostra de nou com l'única autèntica eina de pau. ●

'Gentil Duarte' és dissident del Primer Front de les FARC i un dels homes més buscats des de l'entrega d'armes / JAVIER SULÉ

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57
serveis financers ètics i solidaris
www.coop57.coop

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuïdora llibertària
www.nodo50.org/kamiloasetas
kamiloasetas@nodo50.org

La **Directa** utilitza
els serveis de

foli verd
gràfiques

C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

TRIBADE
LAS DESHEREDADAS

NOU DISC
DISPONIBLE
08.02.2019

www.tribaderap.com
www.ppf.cat

NICARAGUA DAVANT LA CRISI INEVITABLE

El país afronta una depressió econòmica
entre la por ciutadana i la repressió policial

L'anàlisi de Xavier Ruiz Ribes
Tècnic de cooperació internacional

El 16 d'abril de 2018, el govern de Nicaragua va aprovar una reforma de la llei de la Seguretat Social que va significar el punt d'arrencada de la major crisi viscuda al país en tres dècades. Des d'aleshores, més de 300 mortes, unes 600 preses polítiques i 40.000 exiliades a Costa Rica són les fredes xifres d'un xoc de forces entre el conjunt d'institucions de l'Estat dirigit amb mà de ferro per Daniel Ortega i Rosario Murillo, i una oposició ciutadana molt disgregada i heterogènia.

El 28 de gener de 2019, amb la confiança que dona haver escapat per la força de les armes tot vestigi d'oposició, el Consell Directiu de l'Institut Nacional de la Seguretat Social (INSS) va presentar una resolució molt similar a la reforma de l'any passat. Però ja res és igual a Nicaragua després de nou mesos: la por ha guanyat la partida i ningú es mostra disposat a sortir al carrer per expressar cap tipus de discrepància. L'odi i la rancúnia es processen a casa. Les bales i els escamots paramilitars han estat un factor dissuasiu implacable.

Managua és avui una de les ciutats més avorrides d'Amèrica. La vida nocturna s'ha concentrat als grans malls comercials, idèntics arreu i sense ànima, però, això sí, amb seguretat privada i tanques perimetrals. Molts negocis turístics han tancat i a la Casa de los Mejía Godoy ja no s'hi canta el "Nicaragua, Nicaragüita" cada divendres i dissabte: els germans Carlos i Luis Enrique purguen l'exili des de fa temps. Fins i tot el *malecón*, símbol del nou urbanisme d'aparador executat amb recursos veneçolans, s'esllangueix a les nits i no més els sectors més fidels a l'orteguisme malden per fer com si no hagués passat

**La massa insurrecta
ha estat decapitada
de tot lideratge
i sotmesa al
silenci a través
d'una repressió
implacable**

res. Fora de tres o quatre bars més animats, la llarga passarel·la davant el llac compta amb més guàrdies que visitants.

Fins ara ningú s'ha atrevit encara a replantar la trentena d'arbres de la vida (grans estructures de ferro decoratives auspiades per la vicepresidenta) que les manifestants van destruir entre l'abril i el juny. Potser és el darrer símbol de poder que queda per recuperar. La massa insurrecta, ara decapitada de tot lideratge i sotmesa al silenci a través d'una repressió implacable, no ho podria impedir. Cap manifestació és ara permesa i portar una bandera de Nicaragua pot ser motiu de detenció.

Però aquesta calma aparent a la capital i a la resta del país no pot amagar la realitat de dos mons irreconciliables. Si des d'un cantó s'han presentat totes les proves de la massacre de joves estudiants (CIDH, OACNUDH), des de l'altre es continua defensant l'existència d'un cop d'estat propiciat per forces externes. Ni l'aparició de veus discrepants dins de l'FSLN -com la del magistrat Rafael Solís (mà dreta d'Ortega i primer operador polític del sistema judicial), que titllava fa pocs dies de "judicis polítics" les condemnes contra l'oposició- no han provocat encara cap escissió interna visible.

El periodisme també s'ha convertit en una professió d'alt risc. El canal televisiu 100% Noticias, que informava tot el dia de l'actualitat política, va ser eliminat d'antena i els seus dos principals periodistes van ser empresonats. Carlos Fernando Chamorro, director del digital *Confidencial* i de programes informatius al Canal 12, ha hagut de fugir a Costa Rica, i molt aviat *La Prensa* haurà de difondre la seva edició només per internet perquè els serveis duaners impedeixen la importació de paper.

En tot cas, ara es contempla amb creixent pessimisme la crisi econòmica que caurà els propers mesos. Entre l'abril i el novembre de 2018 es van destruir 143.000 llocs de treball formal, es van deixar d'ingressar 146 milions de dòlars en impostos, la inversió directa estrangera va caure un 26% i es van retirar quasi 1.400 milions de dòlars per part dels estalviadors dels bancs comercials. Ningú no sap com es podran pagar els milers de sous del funcionariat els propers mesos o de quina manera els bancs podran evitar un *corralito*: si no hi ha una solució política aviat o unes noves eleccions, la crisi econòmica deixarà el país asfixiat.

I potser d'aquí sorgeix una nova protesta massiva, quan les insurrectes d'abril i la fornada de personal estatal emparat pel règim es trobin per fi del mateix costat. Però ja fa molts anys que a Nicaragua no es poden fer prediccions: davant l'eterna pregunta de què passarà, tan sols queda posar cara de circumstàncies i seguir veient com l'olla de pressió es torna a escalfar perillosament. I mirar de reüll el soci veneçolà, no sigui que l'ona expansiva d'aquella crisi acabi per endur-se també els germans petits bolivarians de la regió. ●

#GOTrentilitzable
X UN MÓN + SOSTENIBLE

ecofestes
Solucions ecològiques per a esdeveniments

93 837 15 48
www.ecofestes.cat

Compra'l
personalitza'l!

Lloga'l
Got genèric de 30 i 50 cl

Renta'l
Servei ràpid i eficaç

Gestió integral
x grans esdeveniments!!

Efrén López
/ LAURA SORIANO

Els límits de la mediterraneïtat

A través de la trajectòria del músic valencià Efrén López posem la lupa sobre l'etiqueta 'música mediterrània' i el seu elàstic marc geogràfic

Sàgar Malé | @SagarMale

Efrén López publicarà pròximament un triple CD recopilatori de tot el seu treball discogràfic i, a més, un nou disc de ves-sant més experimental. És un dels músics valencians que, amb més rigor i intensitat, està desenvolupant els sistemes musicals i els instruments del que s'ha anomenat *mediterraneïtat*. O, potser millor, caldria dir-ne *músiques modals*? Aquest article pretén promoure el debat sobre aquesta etiqueta musical, prenent la trajectòria de López com a motiu.

Toca una trentena d'instruments de corda i domina estructures musicals turques, cretenques, afganeses, perses, armènies o medievals, entre d'altres. Va ser, juntament amb Mara Aranda, el fundador, compositor i productor del grup L'Ham de Foc, que va gravar tres àlbums: *U* (1999), *Cançó de dona i home* (2002) i *Cor de porc* (2005). Al mític grup valencià, des de finals dels 90, se'l responsabilitzava de representar el mestissatge mediterrani en la música de l'Estat espanyol. També ha desenvolupat música sefardita otomana al disc *Aman, aman* (2006) i música medieval amb el grup Evo (2012); ha fet treballs musicals amb el cretenc Stelios Petrakis o l'iranià Bijan Chemirani, com *Mavra Froudia* (2010) i *Taos* (2017), i també ha fet treballs en solitari, com *El fill del llop* (2015).

I tot això només pel que fa a les seves gravacions, que no reflecteixen ni el 20% de la seva implicació en la música. És sol·licitat a Turquia per fer tallers de música turca, ell que és valencià; fa gi-

res internacionals amb Daud Khan, un dels grans tocadors de rubab (cordòfon afganès considerat l'instrument nacional per excel·lència), o amb Ross Daly, un dels grans de la música a Creta, i altres desenes de projectes (amb Kelly Thoma, cretenca; Sima Binna, iraniana; Parvathy Baul, índia; Eléonore, francesa). La seva experiència musical més extrema va ser oferir un concert ininterromput de 24 hores improvisant a partir d'una antiga melodia d'un epitafi grec amb set músics, en coordinació amb l'associació Mapasonor.

Mediterraneïtat als 80

Malgrat el seu enorme llegat musical, Efrén López és reconegut al nostre país, sobretot, per L'Ham de Foc, que apareix a finals dels anys 90 en un context de supermediterraneïtat. Però abans que ell comencés, als 80, la mediterraneïtat ja era un segell identitari que lluitava contra la colonització musical.

Veiem mediterraneïtat, per exemple, en un dels discos més coherents i unitaris de Maria del Mar Bonet, *Cançons de la nostra Mediterrània* (1982), una col·laboració musical entre l'artista i el grup valencià Al Tall. En una entrevista d'Emilio Garrido al llibre *Veu de Mar* (2007), Bonet explicava: "Soc mallorquina, però he nascut a la Mediterrània. És la meua mare la mar. I em considero filla de la Mediterrània. »

» I per tant, germana de Grècia i germana de Turquia i germana del nord d'Àfrica i d'Itàlia i del sud de França... i del País Valencià". També deia en una entrevista a *Ritmos del Mundo* el 2010: "Jo he estat de les primeres que he cantat amb músics del nord d'Àfrica. Però no m'acosto a la música mediterrània per haver fet una investigació prèvia sinó pels músics que he conegut. [...] Jo sempre busco el mateix, busco Mallorca a Itàlia, la busco al nord d'Àfrica i a Andalusia. I quan la trobo, sé perfectament que els altres països també busquen el seu país en el nostre, busquen connexions que t'uneixen".

Al Tall era l'epicentre d'aquest moviment, un grup que debatia en profunditat el concepte de músiques de la Mediterrània. Organitzadors de les Trobades de Música del Mediterrani, a València (inspirades en els *Rencontres de la Mer*, a Arles), van crear un marc d'intercanvi d'artistes del Marroc, Grècia, Turquia, Itàlia, Egipte i d'altres. El 1985 gravaren *Xarq al-Andalus*, un àlbum de col·laboració amb el grup marroquí *Muluk el-Hwa* (amb música de base gnawa, del nord d'Àfrica).

La seva reflexió sobre la música de la Mediterrània antecedia idees actualment repetides fins a l'avorriment per la crítica. En una locució pública de la III Trobada, el 1983 el seu cantant i compositor valencià Vicent Torrent deia: "Al Mediterrani hi ha països en què la forma autòctona de fer música és la música de consum i de creació plena. Hi ha altres llocs on aquesta autoctonia ha desaparegut: el que es consumeix és la música estàndard (se segueixen produccions estrangeres o nacionals), i la música autòctona ha passat a ocupar un recinte tancat sense renovació creadora i en via de desaparició vertiginosa. En aquest lloc ens situem nosaltres. Musicalment el nostre àmbit és la Mediterrània, i només la consciència que això és així farà revivre la nostra música. La Mediterrània és una regió mundial, i també ho és musicalment". Vicent Torrent va ser un dels primers mestres d'Efrén López. I la mallorquina Maria del Mar Bonet és admirada per ell, i fins i tot han tocat junts.

També és molt proper al crític i activista musical valencià Josep Vicent Frechina, editor de la revista *Caramella*. L'any 2005 va dir en una entrevista per Mapasonor: "Parlem de música mediterrània com a marca, com a ideologia i com a concepte, tres coses diferents. Qui ho utilitza com a marca sol anar molt despistat: la *inspiració mediterrània* és en realitat un constructe cultural, un so que recorda una mica a la música italiana, una mica a la grega, amb una guitarra flamenca... i ja s'ha creat la coartada per tenir el passaport de mediterrani. Si parlem com a ideologia, als Països Catalans ho hem mamat des del Noucentisme: una ideologia que parla de la mediterrània clàssica, de Roma a Grècia, però no de l'àrab. I si parlem de la mediterraneïtat com a concepte, sols hi ha una definició de tres àrees culturals, la central, la nord i la sud, però encara no estan definides les característiques de cada àrea. No hi ha un criteri científic per dir què és música mediterrània i què no ho és".

Efrén López té Vicent Torrent com un dels referents dels seus plantejaments musicals, i el 2008 explicava respecte a la seva trobada amb el cantant d'Al Tall: "Vaig començar tocant instruments de rondalla valenciana com el llaüt o la bandúrria, però em veia limitat. Dominava la guitarra elèctrica, que és un instrument molt estudiat i evolucionat, i volia fer el mateix amb una bandúrria o amb un llaüt. Li vaig preguntar a en Vicent Torrent i ell em va dir que això era molt complicat, i que, de fet, jo ja no estava per aprendre sinó per ensenyar. A partir d'aquí vaig començar un camí, i el Vicent em va donar suport moral. Em vaig dir a mi mateix que, si des del cercle tradicional del País Valencià ningú ho havia evolucionat, caldria buscar-lo fora. Em refereixo a buscar una tradició que estigui evolucionada, que tingui

Als 90, la mediterraneïtat ja havia passat a ser el lema de festivals de música, l'etiqueta d'innombrables articles i programes de ràdio, i el tema central de revistes

Ross Daly i Kelly Thoma són alguns dels referents de les músiques modals / MANOLIS MATHIOUDAKIS

bons instrumentistes, bon repertori... I em vaig trobar amb la música de Creta, que em va xocar molt, començant per la força del lauto cretenc, que va provocar en la meva ment un... clinc!".

Mediterraneïtat als 90

Als 90, la mediterraneïtat ja havia passat a ser el lema de festivals de música, l'etiqueta d'innombrables articles i programes de ràdio, el tema central i motiu de creació de revistes, i se cercaven artistes com més mediterrànies millor. Fins i tot quan, potser, no ho eren. Quelcom d'essencial i d'espiritual feia que una música fos mediterrània; més enllà que existís una manera unitària de ser-ho. I L'Ham de Foc eren el grup supermediterrani per excel·lència. Més del que ells pretenien.

Es veien a si mateixos dins les influències mediterrànies; però de mica en mica van anar adonant-se que l'etiqueta els limitava més que els eixamplava. L'any 2004 Efrén López, en plena gravació del tercer àlbum, *Cor de porc*, deia a Mapasonor: "L'etiqueta de música mediterrània és un invent. Ara tot és nou, natural i mediterrani.

Quan ací et volen vendre el Mediterrani et posen l'*abuela* del Yoplait. I quan ho volen a vendre a Grècia et treuen Antonio Banderas en la platja d'Almeria. Jo ho he vist. Cadascú ho ven a la seva manera. Per què quan es parla de música de la Mediterrània es parla de tota Turquia, fins a 2.000 quilòmetres de la mar, i quan es parla a l'Estat espanyol no es parla de Valladolid, que està a 500 quilòmetres? Konya o Ankara estan a l'àrea de la música mediterrània? La música valenciana s'assembla més a la de Valladolid que a la turca! Culturalment Turquia té més a veure amb l'Àsia central que amb Itàlia o el Marroc. Usant el Mediterrani com a etiqueta acabarem fent una sola música mediterrània i serà un desastre: voldrà dir que hauran mort 200 músiques de la Mediterrània".

A Creta, López fa un canvi radical, un canvi que es nota en la qualitat del primer al segon àlbum de L'Ham de Foc. Ross Daly és un dels responsables d'aquest canvi de xip. Aquest músic d'origen irlandès ha fet evolucionar la música de Creta i, des de l'illa, dirigeix el centre musical Labyrinth. Daly també li dona la volta al concepte de música del Mediterrani apostant pel que ell anomena *música modal*. "Persones com jo o l'Efrén ens sentim incòmodes quan hem de definir el que fem. Ens ubiquen dins la música mediterrània? D'acord, però part d'aquesta música és turca. I com pots separar la música turca de les seves profundes connexions amb la música de l'Àsia central? I la música del sud de França no té res a veure amb la que es fa a l'est de Turquia, la qual -en canvi- sí que té a veure amb la música de Transcaucàsia o del món persa. I la música persa està fortament connectada amb la música índia... La categoria de música mediterrània és excloent i sempre presenta problemes. La categoria que per mi té més portes obertes i més interconnexions possibles és la de música modal: en realitat, les connexions van des de Mauritània fins a la Xina".

Una música et porta a l'altra

Efrén López vira cap a un radical aprenentatge i immersió de la música des de dins, des de la pràctica musical i l'estudi ininterromput, des de la comprensió de les cultures, tot escapant el músic xuclat per la lògica de la indústria musical. Quan el grup L'Ham de Foc desapareix, l'any 2006, López comença un camí difícil de resseguir des de la lògica dels àlbums gravats i les gires, però completament comprensible des de l'aprenentatge, viatjant a través de les cultures musicals.

Recentment, el 2018, explicava: "Quan vaig acabar L'Ham de Foc va finalitzar un període dominat per la indústria del disc. Això no va ser triat, és una roda en la qual et veus ficat. Hi va haver una època en què la música generava molts diners, i això atreia un tipus de personatges, els venedors de coses, que tenien uns dictats, els de la indústria, que exigeixen que estiguis sempre present als mitjans. Vaig estar anys

Ross Daly, músic d'origen irlandès, ha fet evolucionar la música de Creta i, des de l'illa, dirigeix el centre musical Labyrinth, on promou les músiques modals

sense fer res, en aquest sentit. Em vaig dir: 'Ara, després de L'Ham de Foc, què collons faig?'. Un dels camins era creure'm que ja soc un personatge reconegut i quedar-me en aquest estatus d'adulació de la gent de mestre i virtuós. El zenit d'això era o ser *famosillo* o tocar amb la Maria del Mar Bonet? L'altre camí era, senzillament, fer un camí per fer-me millor músic. Podia quedar-me a València sent, per exemple, qui millor toca la viola de roda. T'ho pots arribar a creure! Però vaig dir que no; jo preferia ser el músic més dolent de cada grup on soc. Quan sentia les adulacions de supervirtuós, pensava: 'No teniu ni puta idea de què és un virtuós!' I era molt impermeable a la lògica de la indústria musical; no me la vaig arribar a creure mai".

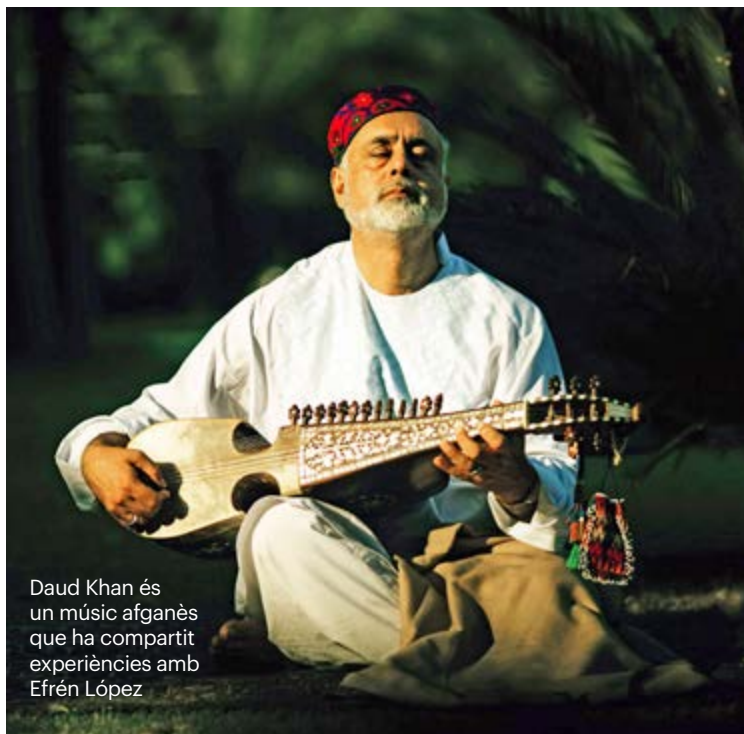
El 2008, López explicava la seva experiència a Grècia i Creta: "Vaig estar tocant amb tot de grups de Grècia, a aprendre música, a aprendre l'idioma de la música. Vaig tocar amb tot cristo, mamant molt a moltes festes, concerts. El que m'agrada més de la música de Creta i de Grècia és que les músiques són vives. L'única cosa que has de fer és agafar un d'aquests vols barats, t'estàs aquí una setmana i de seguida t'adones que aquí es viuen les músiques, toquen, fan discos, etc. Però el que no cal fer és inventar-se històries i conjectures d'una música a la qual no fa falta fer conjectures, perquè està viva".

"A partir d'aquí vaig entrar en tot un món. Una cosa et porta a l'altra: entres en la música otomana i comences a valorar el llegat persa que existeix en la cultura otomana. I no s'acaba mai! El pas d'un instrument a un altre ja no resulta complicat; si entens tot l'univers que envolta un instrument, més enllà de la seva estructura física, passes d'una música a una altra. Mai hi ha un tall radical entre una regió i una altra".

El viatge amb Daud Khan i Ross Daly

El viatge musical d'Efrén López ha estat complex i de la mà de molts companys i companyes (un camí que queda fora de l'abast d'aquest article). Dues figures marquen l'orientació de la seva mirada musical: Daud Khan (l'Afganistan) i Ross Daly (Creta).

Ens diu que, per beure d'algú considerat mestre, no cal fer el que ell fa, sinó mirar cap a on mira. "Amb ells he anat aprenent a aprendre, i a saber com agafar el que a tu et va bé de cada mestre: ell té una realitat i tu en tens una altra, i no pots aspirar a ser Daud Khan ni Ross Daly. De Daud Khan vaig aprendre no solament la tècnica, sinó una estètica pròpia que té la música afganesa, una personalitat molt forta que no tenen els països de l'entorn. A vegades, als concerts, jo faig una improvisació complicada, i ell respon, senzillament, fent clonc amb el rebab. I li funciona! Quina diferència! I estem utilitzant els mateixos paràmetres musicals... Però ell ho respecta de mi, no m'imposa res. En el cas de Ross Daly, al principi veia que hi havia quelcom a què ell havia arribat on jo volia arribar. Fins que vaig tenir una il·luminació i vaig pensar: 'No, no vulguis arribar on ell ha arribat, mira més aviat la seva manera de caminar. Si vols ser com ell, mira què ha fet ell, no el miris a ell: mira cap a on ha mirat ell'. Vaig descobrir no sols un estil de música, sinó molts estils, llibres que ha llegit, estils de viure... Mestres com ells et fan entendre, mentre t'estan ensenyant un cert tipus de música, com és de gran això. Això pot ser interpretat com que són altius, però aquesta aura és més creada pel públic que pel mateix músic. La seva ativesa no és cap a un mateix, sinó pel seu respecte cap a la música. Estem manejant material molt gran cada cop que sortim a tocar. Cada vegada que agafo el rebab sé que estic agafant el pòsit d'una gran quantitat de saviesa; en soc conscient cada cop que toco. Però som part de la cadena d'un engranatge de transmissió, ni comença en tu ni acaba en tu". ●

Daud Khan és un músic afganès que ha compartit experiències amb Efrén López

Avis al cementiri

El relat d'Uri Gilibets | @La_Directa

No em demaneu per què, però feia molts dies que volia anar al Cementiri de Montjuïc. Simplement en tenia ganes. Bé, ganes potser tampoc és la paraula que millor descriu el que sentia. Val més que en diguem interès, curiositat i, a tot estirar, tafaeria.

Vaig pujar al bus. “Va al cementiri de Montjuïc?”, vaig demanar al conductor. Evidentment, la pregunta sortí de la meua boca en un to compungit. Fer-ho d'una altra manera era destapar la meua visita turística al cementiri. Em volia estalviar com fos les mirades i els retrets pel meu voyeurisme mortuori. “Moltes gràcies.”, vaig respondre capcot i afligit quan el conductor afirmà amb el cap sense mirar-me.

Rere meu van pujar una parella d'avis. Anaven decentment vestits. La majoria d'avis sempre van decentment vestits. El cementiri era sols una parada més d'aquell bus. “Quina sort no haver-lo d'agafar cada dia. Ha de ser com un recordatori continuat que et queda un dia menys per anar al forat”, pensava mantenint un rictus seriós davant dels passatgers. A la parada només vaig baixar jo i la parella gran. “Avis al cementiri. Quina gràcia!”, vaig pensar malèvolament.

Us prometo que no era la meua intenció, però vaig començar a seguir dissimuladament la parella anciana. Primer ho feia perquè no sabia per on s'entrava, després ho vaig fer purament per morbo. A una distància considerable escrutava la seva ruta, que calcava moments després. Els haguera pogut seguir per l'olor. Quina perfumada que portaven. Caminaven en silenci. Ell amb el seu pas cascat i ella recolzada sobre el seu bastó. Quin vestit més elegant que portava aquella senyora. Ara semblava més brillant amb el reflex de tanta creu daurada. Segurament en algun moment pensaven que la majoria de gent que hi havia a les tombes eren més joves que ells.

Estava seguint una parella d'avis per un cementiri. Sí, no em pregonteu per què, però ho estava fent. La vista se'm perdia enmig d'aquell laberint de nínxols. Hi havia un gran nombre de nínxols selvàtics, nínxols que algun dia un familiar els havia portat una planta i mai ningú més s'havia preocupat més pel mort. Ni pel manteniment adequat de la planta. També hi havia nínxols descuidats. Nínxols bruts. Nínxols plens de rostolls de plantes mortes. Cadàvers adornant cadàvers. Nínxols amb grans noms. Nínxols amb els noms esborrats. Nínxols trencats. Fins i tot hi havia tot un seguit de nínxols

/ PEPA RÀFOLS

embargats mantenint el mort en uns llimbs eterns, entre la vida, el desnonament i la mort.

Vaig perdre els avis. Tanta tomba em va despistar. I com bé deveu saber, un home gran acompanyat de la seva esposa amb bastó no podien haver anat gaire lluny. Al fons, vora un mausoleu, vaig poder veure com trencaven cap a un passadís. A qui devien anar a visitar? A un amic o alguna amiga de la seva joventut enèrgica plegada de bogeries i excursions a la muntanya durant els caps de setmana? Als pares que tan lluny quedaven però que tan presents tenien? Al germà gran que va ser feliç durant tota la vida? O al petit que tanta mala sort havia tingut? A la filla que va morir massa jove i que tanta aspror els deixà dins el cor? O al fill que per nen i per massa curiós morí quan no han de morir les persones? La veritat és que podria fer hipòtesis durant mil anys. Sent sincer, en aquestes ocasions prefereixo cent suposicions abans que mitja veritat. Cada vegada trobava aquells vellets més elegants; amb el ressol que feia, el vestit blau fosc del senyor de pas encarcerat semblava més impol·lut.

Girada la cantonada, em vaig quedar parat. No podia creure el que estava veient. Allà, davant meu. Estava garratibat. Ara no us penseu el que no era. Al costat d'una tomba, mentre ell aguantava el pal, la senyora s'ajupia lentament, segurament entre el cruixit de les cames. Quan va ser a terra, s'estirà a la voreta mateix de la llosa que tapava el funest forat. Al moment, l'home feu el mateix a l'altra banda de la tomba. Ara entenien tanta elegància, tant perfum, tant silenci durant el seu pelegrinatge. Ara ho comprenia tot; havien vingut a morir.

Un rampell em va fer actuar; la situació era molt romàntica però la meua consciència mai haguera pogut assimilar que deixés morir dos vells allà, davant meu. L'egoisme va manar com en la majoria d'ocasions. Em vaig dirigir a ells amb crits de “Senyor! Senyora! Aixequenvos! No ho feu! Senyor, senyora, no ho feu!”.

Cap dels dos es va moure. En arribar a la tomba, la senyora estava amb els ulls tancats i el senyor esgrimia una rialla.

—Senyor! Despertis! No ho feu!

—Jove, no es pensi que hem vingut aquí a morir. Nosaltres només hem vingut a prendre mides! Que després ja se sap que és massa tard i tot són presses. Ah, i per ella tampoc es preocupi: no està pas morta, el que passa és que és sorda com una tàpia. ●

ressenyes

Unes milícies antifeixistes militarment valuoses

Xavier Díez | @herodot10

Les milícies antifeixistes, les primeres columnes que van sortir de Barcelona tan bon punt s'havia derrotat l'exèrcit en la revolució del 19 i 20 de juliol de 1936, sempre han estat desdibuixades per la historiografia tradicional. La narració històrica, tanmateix, quan es decideix a guiar-se pel rigor, té difícil desempallegar-se de les creences fruit de la propaganda contrària o favorable. És per això que obres com les que presentem aquí resulten reconfortants pel tractament i l'aparell documental del qual van acompanyades.

Berger, professor universitari i acadèmic avesat a la difusió i el documentalisme, ha fet que el seu llibre posseeixi dues grans virtuts: la primera, l'ús de documentació de primera mà, i que fa poc ha aconseguit sortir a la llum (especialment de caràcter militar), i la segona, la gran capacitat d'administrar informacions fragmentàries i contradictòries. Amb tot plegat ha aconseguit bastir una història calidoscòpica en un relat coherent i sòlid, defugir el partidisme i la polèmica, i confirmar i desmentir amb dades precises bona part de les afirmacions massa categòriques que s'havien explicat sobre les desenes de milers de milicians.

El resultat és que, potser d'una manera involuntària, acaba donant la raó a la historiografia llibertà-

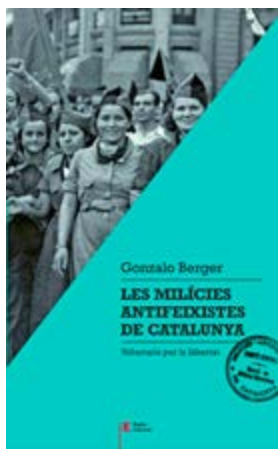
ria que en les darreres dècades ha desmentit les difamacions i ha confirmat bona part del mite: les diverses columnes organitzades des de diferents partits i sindicats (molt especialment la CNT, tot i que també el POUM, el PSUC, ERC i altres entitats) van improvisar una força militar sòlida, on la inexperiència inicial era compensada per l'entusiasme revolucionari. Malgrat les terribles dificultats logístiques i la tasca de sabotatge duta a terme pel govern republicà de Madrid, van obtenir importants èxits militars i van resistir al llarg de mesos decisius la pressió d'un exèrcit professional, ben equipat i amb un suport material destacable. Una altra de les qüestions que també queden reflectides és que algú com Josep Tarradellas, un republicà d'ordre, va acabar col·la-

LLIBRE
Les milícies antifeixistes de Catalunya. Voluntaris per la llibertat
Gonzalo Berger
Eumo Editorial, 2018
235 pàgines

borant amb les milícies, tal com demostra l'obertura recent del seu arxiu a Poblet. Tarradellas, responsable tant del Decret de Col·lectivitzacions com d'Indústries de Guerra, era conscient, mal que li pesés, de la importància extrema del paper de les milícies en la defensa de Catalunya.

A banda d'una narració que fa, del llibre de Berger, una obra de referència, també són destacables uns extensos apèndixs, on trobem dades molt interessants sobre noms propis i l'evolució de les diferents columnes al front. També és molt remarcable el protagonisme que s'ofereix a unes milicianes que en els primers mesos de la guerra, abans que el masclisme carrincló de moltes organitzacions s'imposés, van tenir centenars, potser milers de dones armades al front. Com tot llibre d'història, una de les seves virtuts és la lectura que se'n pot fer en el present. ●

Pop que arrela

Xavier Puig i Sedano | @xavierps7

L'eclosió dels Manel l'any 2008 va suposar l'inici de l'hegemonia del pop d'autor amb deixos de folk a l'escena musical catalana, un boom que darrerament s'ha refredat una mica. No obstant això, el folk que fa de lligam diferencial d'aquests grups bé podria ser de qualsevol racó del món occidental sota la influència anglosaxona. Deu anys després, un grup de l'Alacantí ha pres aquesta proposta i l'ha enfonsada en la terra que tan bé han adobat al sud del país formacions com Al Tall, el Botifarra o Carles Dénia; seguint un camí que havien insinuat els Obrint Pas, però mai sabrem si haurien seguit, amb 'Al país de l'olivera'.

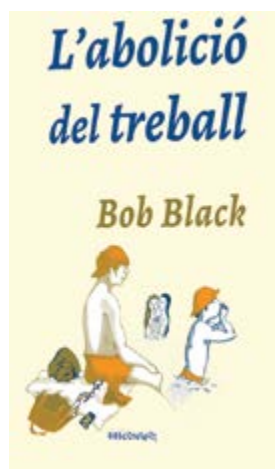
Els Jòvens i el seu disc de debut homònim suposen una aposta atrevida i decidida per fer arrelar el folk-pop en la millor tradició i sonoritats populars. De la jota al fandango i les seguidilles, dibuixen una toponímia a la vegada indie i casolana. "Tocàvem Tio Canya i Walk on the wild side", confessen a la cançó inaugural 'Anís Tenis'. Il·lustració perfecta del que representa aquest treball: relats d'avui professats sobre el so del guitarró, el llaüt i la bandúrria. Com a màxim exponent, la magistral 'El gol i la mort (Romanç de Paco Alcácer)'. El que a la seva ressenya al Tresdeu, Daniel Monfort encertava a anomenar "històries d'ara a la manera dels vells". ●

MÚSICA
Els Jòvens
El Niño de la Hipoteca Records, 2018

Una revolució lúdica

David Palau | @davidpalau_

LLIBRE
L'abolició del treball
Bob Black
Editorial Descontrol
70 pàgines

"Ningú no hauria de treballar mai" és la declaració d'intencions clara, breu i contundent (com tot el llibre) amb què comença *L'abolició del treball*, darrera novetat de l'Editorial Descontrol que recupera un dels assajos clàssics del nord-americà Bob Black, escrit fa més de 30 anys però amb una vigència que, si tot segueix així, no deixarà de sorprendre'ns.

L'obra neix de l'anàlisi del socialisme utòpic i l'*Elogi de la mandra*, de Paul Lafargue. Però beu, sobretot, d'una època (publicada originalment el 1986) en què, segons l'autor, calia buscar una brúixola que guiés entre els dos sistemes que repudia, per vincular la identitat humana i la producció: el marxisme-leninisme i el capitalisme.

Black proposa crear una nova forma de viure basada en el joc o, en les seves paraules, "una revolució lúdica". Aquest és, segons defensa, l'únic camí per avançar cap a una societat més emancipadora, no perquè ens portaria a la vagància, sinó perquè conjuntament caminàrem cap a una creativitat lúdica que reemplaçaria l'alienant productivitat actual.

Es tracta d'un llibre curt però que es gaudeix llegint-lo pausadament i amb un llapis a les mans; una d'aquelles obres incendiàries que aturen el món per ajudar-nos a percebre'l i comprendre'l. Un llibre piròman de consciències la lectura del qual només portarà a dos escenaris: l'acció o el remordiment. ●

/ ÀLEX ROMAGUERA

Miren Odriozola,
Laura, militant
internacionalista

Durant la dècada dels 80, El Salvador va patir un dels conflictes més sagnants de l'Amèrica del Sud. La manca de llibertats que imposava la conservadora Aliança Republicana Nacionalista i les terribles desigualtats socials van fer que l'oposició s'aglutinés entorn de la guerrilla del Front Farabundo Martí per a l'Alliberament Nacional (FMLN), al qual Miren Odriozola i altres activistes van enrolar-se. Odrizola –o *Laura*, com l'anomenaven– va treballar de sanitària al front de Chalatenango, un dels feus de la guerrilla, on va compartir les penúries d'un conflicte que, entre altres conseqüències, va deixar 75.000 persones mortes o desaparegudes. Amb els acords de pau de Chaputelpéc l'any 1992, Odriozola va tornar al País Basc per reprendre la militància a l'esquerra abertzale, per la qual va ser encausada en el procés contra l'associació de municipis Udalbiltza. Fa uns anys, Leire Ibarguren, companya seva a Bilguena Feminista, va proposar-li recollir la seva experiència en el llibre *Le llamaban Laura* (Txalaparta, 2018), un repàs a les vicissituds d'Odriozola i les seves companyes en aquell context d'eclosió revolucionària.

“Encara que sembli mentida, la guerra t'humanitza”

Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

L'agost de 1980 vas decidir marxar a Nicaragua. Per quin motiu?

Feia cinc anys que havia sortit de la presó i estava immersa en les mobilitzacions que aleshores sorgien en fàbriques i altres espais davant la manca de llibertats. Això –i l'efecte que va tenir la guerra del Vietnam, el Maig del 68 francès i les revolucions cubanes i sandinistes– va dur-me a reflexionar sobre l'internacionalisme. Vaig anar a Nicaragua a conèixer-ho de primera mà.

A Nicaragua vas contactar amb Pakito Arriaran, amb qui vas establir una relació sentimental, i diverses guerrilleres del Salvador que van posar-te en contacte amb l'FMLN. Com va anar?

Vaig traslladar-m'hi després de parlar-ho amb ells i empena pels assassinats del bisbe monsenyor Óscar Romero i membres del Front Democràtic a mans de l'exèrcit. Pakito va anar-hi el 1972 i, un any després, el febrer de 1983, vaig establir-m'hi jo per exercir de sanitària al front de batalla.

Quines tasques realitzaves?

Curava els guerrillers ferits en un hospital situat a Tequeque, al límit d'Hondures, perquè llavors la guerrilla s'havia desplaçat a Morazán, Chalatenango i altres zones muntanyoses. També alfabetitzava i, quan els combats ho permetien, impartia cursos d'anestèsia.

Les reflexions més polítiques les vas aparcar?

N'hi havia, però en una guerra la prioritat és sobreviure. Vaig aprendre a reconèixer el soroll dels bombarders A-37 i els B-52 que disparaven ràfegues de projectils. Mentre sobrevolaven damunt nostre, havíem d'organitzar la logística i atendre els ferits com podíem. Vaig veure morir combatents per manca de sèrum i, més d'una vegada, quan ens quedàvem sense gases, tapàvem les ferides amb draps que trobàvem a les cases. Calia ser imaginatius.

La mort de Pakito, l'any 1984, et va fer replantejar el sentit de la militància?

Al contrari, em va reafirmar que tots érem necessaris en la lluita de la guerrilla, malgrat que el 1987 vam desplaçar-nos a una zona encara més perillosa.

El 1992 van arribar els acords de pau. Creus que van ser satisfactoris?

En aquell moment molta gent va quedar decebuda, per-

què creia que el Front arribaria al poder. Però almenys es van repartir terres, es van reduir els efectius militars i, per bé que l'economia va continuar a les mateixes mans, la legalització de partits i sindicats va obrir les portes a la democràcia.

Amb el pas del temps, consideres que van valdre la pena?

Tots els països que han patit dictadures necessiten anys per guarir-se, i encara més El Salvador o Guatemala, que –a diferència de Nicaragua– disposen de molt pocs recursos. Al Salvador ens calen unitats de salut mental per tractar els afectats d'un conflicte del qual també són hereus les bandes juvenils i els focus de pobresa. En els cinc anys de govern, l'FMLN ha fet molta feina, però hauria d'haver sigut més bel·ligerant amb la corrupció i les grans fortunes, a les quals només ha apujat la fiscalitat un 5%.

El desembre de 1994 vas tornar a Azpeitia (Guipúscoa) per quedar-t'hi definitivament. Què conserves del Salvador?

És la meva segona pàtria i, a banda de finançar projectes, mantinc relacions personals que m'han marcat per sempre. I és que, encara que sembli mentida, la guerra t'humanitza. A mi em va servir per aprendre de la solidaritat, la companyonia i el sentit de la violència. Malauradament, allà no hi havia altra sortida que agafar les armes.

Les esquerres a l'Amèrica del Sud es troben en plena crisi pels processos que viuen països com Nicaragua, on

Daniel Ortega és molt criticat. Quina opinió en tens?

Ortega no és sandinista ni revolucionari, sinó que afavoreix els interessos de la CIA i l'oligarquia que vol enderrocar-lo. Fins i tot recluta mercenaris del Salvador per reprimir, cosa que cal criticar obertament. Em consta que les seves bases ho fan. Només cal que s'articulin com a alternativa a les seves polítiques i ho facin de manera horitzontal i democràtica.

Avui, si tornessis a marxar, on aniries?

Segurament a Palestina o el Kurdistan. Però tinc clar que el meu lloc és al País Basc, on explico que al Salvador van morir 150 internacionalistes, entre els quals dues mèdiques basques, dos jesuïtes i la brigadista catalana Elisenda Portabella. Una generació que va donar la vida per canviar el món i que va demostrar que, si estimes el teu país, també estimes els altres. ●

Ortega no és sandinista ni revolucionari, sinó que afavoreix els interessos de la CIA i l'oligarquia